

İMEVA KİTAPLARI-2023

KİŞİLİK TEORİLERİ VE BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

DR.UFUK YILMAZ

E-ISBN:978-625-99532-2-9

İMEVA
E-KİTAP-2023

DR.UFUK YILMAZ

KİŞİLİK TEORİLERİ VE BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

YAZAR
DR.UFUK YILMAZ

EDİTÖR
DOÇ.DR. YILDIRIM B DELDAL

İMEVA KİTAPLARI
2023

KİTAP BİLGİLERİ

KİŞİLİK TEORİLERİ VE BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

Bu eser, Kùltür ve Turizm Bakanlığın E-Kitap yönetmeliğine göre tescillenmiş olup akademik amaçlı bir kitaptır.

Kitabın Yazarı: Dr. Ufuk YILMAZ

Kitabın Editörü: Doç.Dr.Yıldırım B DELDAL

E-ISBN: 978-625-99532-2-9

1.E-Baskı, 2023, İstanbul

Kapak/Sayfa Tasarımı: Dr. Ufuk YILMAZ.

Yayına Hazırlayan: Doç.Dr.Yıldırım B DELDAL

© **2023 Yayınevi:** İstanbul Medisosyal Eğitim ve Araştırma Yayıncılık/İstanbul

Kitap Yayımcısı: Doç.Dr.Yıldırım B DELDAL

www.istanbulmedisosyal.com.tr

istanbulmedisosyal@gmail.com

Basım: E-Kitap

İMEVA KİTAPLARI

TEŐEKKÜR

Bu kitabın tamamlanmasında emeği geçen herkese minnettarlığımı ifade etmek isterim. Bu yolculukta beni destekleyen ve cesaret veren her bir kişiye teŐekkür etmek istiyorum.

Öncelikle, İstanbul Medisosal Eğitim ve Araştırma Yayıncılığa, Editörüm Assoc. Prof. Dr. Yıldırım Bayezit DELDAL'a ve tüm yayın ekibine çalıŐmalarımı Őekillendirdikleri ve bu kitabı hayata geçirmeme yardımcı oldukları için teŐekkür ederim.

Aileme bu yolculukta benim yanımda oldukları, destek ve anlayıŐları için sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

Eserin olgunlaşma sürecinde fikirleriyle rehberlik eden Yıldırım hocama özel bir teŐekkür etmek istiyorum. Sizlerin katkıları bu kitabın kalitesine büyük katkı sağladı.

Dr. Ufuk YILMAZ

YAZAR HAKKINDA

Dr. Ufuk YILMAZ Sivas doğumlu olup. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara’da tamamlamıştır. İstanbul Okan Üniversitesi Radyo Televizyon bölümünden başarı ile bitirmiş olup, Anadolu Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Lisans mezunudur. Yüksek lisansını Amerika Birleşik Devletleri’nde University Of Northwest tamamladı ve doktora eğitimini İngiltere’deki St.Clements Üniversitesi’nde Sosyal Psikoloji alanında tezini vererek doktor unvanını almıştır.

Anadolu Üniversitesi’nde siyasal İletişim eğitimi alarak siyasal İletişim uzmanı olarak çalışmalar yapmıştır. Sağlık ve Turizm sektöründe iş hayatına devam etmiş ve bazı kamu iştiraklerinde çalışmış ve danışmanlık hizmeti sunmuştur. Türkiye’nin sağlık turizmi alanında tanıtımını

yapmak amacıyla yurt içi ve yurt dışında birçok çalıştay, seminer ve fuarlara katılmıştır. Yazar bazı spor kulübünün ve derneklerin kuruculuğunu üstlenmiş ve sivil toplum kuruluşları çalışmalarına katkı sağlamıştır.

Ufuk Yılmaz, İyi bir eğitim geçmişi ve iş deneyimine sahip olup, sağlık, turizm ve siyasal iletişim alanlarında uzmanlaşmıştır.

Akademik Bazı Çalışmaları,

- Sanayileşmenin Endüstri İlişkilerine Etkisi Ve Siyasallaşma Yüksek Lisans Tezi/ Üiversity Of Northwest/2021/Amerika Birleşik Devletleri.
- Ufuk YILMAZ, Uluslararası Makale-Current Science Journal /The Effects Of Industrialization On Industrial Relations And Politicalization/July 2021.
- Ufuk YILMAZ, Uluslararası Makale-Current Science Journal / Academic Perspective On Factors Affecting Political Preferences Of Societies/August 2023.
- Ufuk YILMAZ, Uluslararası Makale-Current Science Journal/ Academic Review Of Social Psychology and Policy Connections/August 2023.

ALDIĞI AKADEMİK GÖREVLER

- St Clements Üniversitesi/Akademik Doktora Çalışması.
- Ankara Eğitim ve Araştırma Sosyal Bilimler Dergisi/ Yazar ve Yayın Kurulu Üyesi- Editör.2023
- İstanbul Medisosal Eğitim ve Araştırma Sağlık Bilimleri Dergisi. Yazar ve Yayın Kurulu Üyesi- Editör.2023

YAZARIN KİTAPLARI

Kitap 1: Dr. Ufuk YILMAZ. Sanayileşmenin Endüstri İlişkilerine Etkisi Ve Siyasallaşma.

© 2023 **Yayınevi:** İstanbul Medisosal Eğitim ve Araştırma Yayıncılık/İstanbul. 1 Basım. E-Kitap.

Kitap 2: Dr. Ufuk Yılmaz. Sosyal Psikoloji Politika Bağlantıları Ve Toplumların Siyasi Tercihlerini Etkileyen Faktörler.

© 2023 **Yayınevi:** İstanbul Medisosal Eğitim Ve Araştırma Yayıncılık/İstanbul. 1 Basım. E-Kitap.

Kitap 3: Dr. Ufuk Yılmaz. Kişilik Teorileri ve Bilimsel Yaklaşımlar.

© 2023 **Yayınevi:** İstanbul Medisosal Eğitim Ve Araştırma Yayıncılık/İstanbul. 1 Basım. E-Kitap.

ÖZET

Kişilik, bir bireyin benzersiz düşünce, duygu ve davranış bileşimi olarak tanımlanabilir. Diğer insanlarla etkileşimler, kişinin kişiliğinin en açık şekilde gösterildiği yerdir. Kişilik, kişinin duygularını, tutumlarını ve fikirlerini, bir kişiyi diğerinden ayıran ve bireylerin çevre ve sosyal grupla etkileşimlerinde gözlemlenebilen, hem doğuştan hem de öğrenilmiş davranışsal özellikleri kapsar. Bu özellikler, insanlar birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşime girdiğinde görülebilir. "Kişilik" kelimesi çeşitli şekillerde tanımlanmıştır; yine de psikolojik bir yapı olarak kişilik iki temel tanım geliştirmiştir. İlk yön, bireyler arasında var olan değişmeyen ayrımlarla ilgilidir.

Bu anlamda, kişilik çalışması, genel olarak sabit olan insan psikolojik özelliklerini kategorize etmeye ve anlamaya odaklanır. Kişiliğin ikili tanımı, burada ele alınacak konuların çoğunun dokusuna işlenmiştir. Bununla birlikte, hiçbir kişilik tanımının konunun uzmanları arasında yaygın bir onay almadığını vurgulamak önemlidir. Kişilik çalışmasının köklerinin, insanların yürüme, konuşma, yaşam alanlarını

döşemeleri veya kendilerini ifade etmeleri gibi kendilerine özgü bireysel davranış kalıplarıyla birbirlerinden ayırt edilebileceği temel fikrine dayandığı söylenebilir. Bu temel kavram genellikle "bireysel örüntü teorisi" olarak anılır. Kişiliği sistematik bir şekilde araştıran bireylere verilen kelime olan personologlar, insanların kendilerini ifade etme biçimlerinin nasıl değiştirdiğini araştırır ve bu farklılıkların kökenlerini anlamaya çalışırlar. Bu soruşturma davranıştan bağımsız olarak yürütülür.

Psikolojinin diğer dalları, dikkat, düşünme veya isteklendirme gibi aynı işlev ve süreçlerin birçoğunu araştırsa da, kişibilimci, kişiliği olarak da bilinen bir bireyin benzersiz kimliğine katkıda bulunan çeşitli süreçlerin nasıl birbirine uyduğuna ve bütünleştirdiğine odaklanır.

ABSTRACT

Personality can be defined as an individual's unique combination of thoughts, feelings and behaviors. Interactions with other people are where one's personality is most clearly demonstrated. Personality encompasses a person's emotions, attitudes and opinions, both innate and learned behavioral traits that distinguish one person from another and can be observed in individuals' interactions with the environment and social group. These traits are visible when people interact with each other and their environment. The word "personality" has been defined in various ways; nevertheless, personality as a psychological construct has developed two basic definitions. The first aspect concerns the unchanging distinctions that exist between individuals.

In this sense, the study of personality focuses on categorizing and understanding human psychological traits that are generally fixed. The binary definition of personality is woven into the fabric of most of the topics to be covered here. However, it is important to emphasize that no definition of personality has received widespread

approval among experts in the subject. It can be said that the study of personality has its roots in the basic idea that people can be distinguished from one another by their distinctive patterns of individual behavior, such as the way they walk, talk, furnish their living space or express themselves. This basic concept is often referred to as "individual pattern theory". Personologists, the word given to individuals who study personality in a systematic way, investigate how people vary in the way they express themselves and try to understand the origins of these differences. This investigation is conducted independently of behavior.

While other branches of psychology investigate many of the same functions and processes, such as attention, thinking or volition, the personologist focuses on how the various processes that contribute to an individual's unique identity, also known as their personality, fit together and integrate

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜRLER.....	I
YAZAR HAKKINDA.....	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ.....	1
1.2.Fizyolojik Tür Kuramları.....	2
1.3.Ahlaki Teoriler.....	3
1.4.Somatotip Numarası Atamak.....	7
1.5. Margaret Mead.....	8
1.6. Psikanaliz.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

2.GÜNDELİK HAYATIN PSİKOPATOLOJİSİ.....	16
2.1.Dürtü Kontrol Süreçleri Arasındaki Çatışma.....	17
2.2.Dürtülerin Gelişiminde Sekiz Aşama.....	21
2.3.Freudyen Gelişim Teorisi	23
2.4.Psikanalizin Sahip Olduğu Etki	24
2.5.Özelliklerin Tutarlılığı.....	27
2.6.Duygusal İstikrar.....	30
2.7.Düzenlilik Derecesine Göre Kontrol	31
2.8.Bilimsel Kişilikler.....	36
2.9.Determinizm Doktrini	38
2.10.Güvenilirlik.....	39
2.11.Eğitimsel, Psikolojik ve Sosyal.....	40
2.12.Kişilik Modellerine İlişkin Çeşitli Bakış Açılımları.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TEORİK SINIFLANDIRMALAR.....	48
3.1. Özellikler Teorileri.....	50
3.2. Faktör Teorileri.....	53
3.3. Kişiliğin Önemi.....	57
3.4. Psikoloji ve Etkileşim.....	58
3.5. Dışa Dönüklük/İçe Dönüklük.....	58
3.6. Risk Alma	59
3.7. Belirsizliğe Tolerans	59
3.8. Empati.....	59
3.9. İnhibisyon	61
3.10. İçe Dönük/Dışa Dönük Kişilik.....	63
3.11. Risk Alma Faktörleri	68
3.12. İyi ve Kötü Arasında Bir Karşılaştırma.....	74
3.13. Hümanizme Dayalı Bakış	76
3.14. Sebep-Sonuç İlişkisi	83
3.15. Farklı Astrolojik İşaret.....	84
3.16. Çağdaş Düşünceyi Biyolojik Sistemlerle Bağlama Çabaları	88
3.17. Psikososyal Doğaya İlişkin Teoriler	90
3.18. Özellikler Teorisi.....	91
3.19. Psikobiyolojik Model	92
3.20. Duyum, Çağrışım ve Motivasyon Süreci.....	94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1. BEŞ BÜYÜK KİŞİLİK KAVRAMI	96
4.1. Sonuç	101
KAYNAKÇA.....	103

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Kişilik teorisini, tüm insanlar arasında, insanın doğasını ve yaşam akışını etkileyen faktörleri tanımlayan bu düzenlilikleri aramaya yönlendirir. İkinci anlam, tüm insanlar tarafından paylaşılan ve psikolojik insanı diğer türlerden ayıran özelliklere vurgu yapar. Bu ikilik, kişilik çalışmalarının izlediği iki yönü açıklamaya yardımcı olabilir¹

Bir yandan insanlarda giderek daha belirgin niteliklerin incelenmesi ve diğer yandan, psikolojik işlevlerin arasındaki etkileşimi vurgulayan organize bütünlüğün araştırılması önem ifade etmektedir.

İnsanların içindeki organik ve psikolojik olaylar ve onları çevreleyen sosyal ve biyolojik olaylar. Bu yönlerden ikisi de son ele yıllarda alınmıştır²

---

¹ Sulloway, F. J. (1992). Reassessing Freud's case histories: The social nconstruction of psychoanalysis. In T. Gelfand & J. Kerr (Eds.), Freud and the history of psychoanalysis (pp. 153–192). Hillsdale, NJ: Analytic Press.

² Murphy, 1947.

Kişiliğin sistematik psikolojik çalışması, sıkıntı içindeki yaşamlara odaklanan psikiyatrik vaka çalışmaları, insanın doğasını araştıran felsefe, fizyoloji, antropoloji ve sosyal psikoloji gibi bir dizi farklı kaynaktan ortaya çıkmıştır.

Diğer kaynaklar, sıkıntı içindeki yaşamlara odaklanan psikiyatrik vaka çalışmalarını içerir. Psikoloji içinde tanınabilir ve ayrı bir disiplin olarak kişiliğin sistematik olarak incelenmesinin, 1930'larda Amerika Birleşik Devletleri'nde Ross Stagner tarafından yazılan *Psychology of Personality* (1937) ve *Personality: A Psychological Interpretation* (1937) adlı iki ders kitabının yayınlanmasıyla başladığı söylenbilir. Bunu Henry A. Murray'in bir dizi deneysel ve klinik çalışma içeren *Explorations in Personality* (1938) ve Gardner

Murphy'nin kişiliği yorumlaması (1947) ile pekiştirilmiş olarak görmek mümkündür. Ote yandan, kişi bilimin kökleri, Yunanlıların kişiliği açıklamak için bir tür biyolojik teori geliştirdiği antik Yunanistan'a kadar uzanabilir.

1.1.Fizyolojik Tür Kuramları

Birçok çağdaş psikolog ve bunların antik çağlarda psikolojiyle uğraşan ataları, bireylerin fiziksel niteliklerine dayalı olarak belirli kişilik tiplerine göre sınıflandırılabilceği kavramından büyülenmişlerdir. Yine de, bireylerin birçok farklı katı kişilik sınıfından birine uyması gerektiği fikri, son yıllarda büyük ölçüde itibarını yitirmiştir. Bu tartışmada, geniş düşünce kategorileri olan hem hümodal hem de morfolojik teoriler dikkate alınmaktadır.

1.2. Ahlaki Teoriler

Yunan filozofu ve fizyolog Empedokles'in kozmolojik çalışmaları ve Doktor Hipokrat'ın ilgili fikirleri, belki de bireyselliğin bilinen ilk kavramını içerir. Empedokles'in kozmik unsurları - hava (ilişkili nitelikleriyle birlikte, sıcak ve nemli), toprak (soğuk ve kuru), ateş (sıcak ve kuru) ve su (soğuk ve nemli) - sağlıkla ilgiliydi ve karşılık geliyordu³

---

³ Adler, A. (1912a/1963). Psychological hermaphroditism and the masculine protest - The cardinal problem of nervous diseases.

Hipokrat'ın mizaçtaki farklılıklarla ilişkilendirilen fiziksel mizahlarına:

“kan (iyimser mizaç), kara safra (melankolik), sarı safra (kolerik) ve balgam (karışık)”

Kişinin mizacının vücut kimyası tarafından belirlendiğini iddia eden bu hipotez, şu ya da bu şekilde 2500 yıldan fazla bir süredir ortalıkta dolaşmaktadır. Bu ilk teorilere göre, genel sağlık kadar duygusal istikrar da dört vücut sıvısı arasında uygun bir dengeye bağlıdır. Birinin fazlası, belirli bir fizyolojik duruma veya aşırı bir kişilik özelliğine neden olabilir. Bu nedenle, bol kanı olan bir kişinin iyimser bir mizaca sahip olacağını, yani iyimser, coşkulu ve kolayca heyecanlanacağını varsaymak mantıklıdır.

Melankolik bir eğilimin, diğer sıvılarla karışmış olabilecek kara safra, yani koyu kanın fazlalığından kaynaklanabileceği düşünülüyordu. Karaciğer tarafından üretilen aşırı sarı safra, öfke ve tahriş duygularının yanı sıra hayata "sarılık" bir bakış açısına neden olabilirdi. Aşırı miktarda balgamın (solunum tüplerinde salınan)

bireyleri soğukkanlı, uyuşuk ve duygu gösteremez hale getirdiğine inanılıyordu.

Biyoloji bilimi alanı ilerledikçe, vücudun kimyası hakkındaki bu eski görüşlerin yerini daha karmaşık kavramlar ve hormonlar, nörotransmitterler ve endorfinler gibi merkezi sinir sistemi içinde üretilen kimyasallar üzerine daha yeni araştırmalar aldı.

1.3. Morfolojik Teoriler (Çeşitli Vücut Tipleriyle İlgili)

Farklı kişilik türlerini ilgili vücut şekillerine göre kategorize eden teoriler, biyokimyasal teorilerle (somatotip) bağlantılıdır.

Almanya'dan bir psikiyatrist olan Ernst Kretschmer, bu özel morfolojik hipotezi kuran kişiydi. İlk olarak 1921'de yayınlanan Fizik ve Karakter adlı kitabında, hastalarında zayıf, oldukça zayıf (astenik) bir vücut yapısının yanı sıra kaslı (atletik) bir fiziğin sıklıkla şizofreni hastalarının

özelliği olduğunu, oysa kısa, manik-depresif hastalarda rotund (piknik) yapı sıklıkla bulundu⁴

Ayrıca, kaslı (atletik) bir fiziğin bipolar bozukluğu olan hastaların sıklıkla özelliği olduğunu yazdı. Kretschmer, bulgularını ve iddialarını tüm insanlarda vücut yapısı ve kişilikle ilgili bir teoride genişletti. İnce ve narin fiziğe sahip insanların ie dönüklükle ilişkilendirildiğini, oysa yuvarlak, daha ağır ve daha kısa vücutlara sahip insanların siklotimik olma eğiliminde olduklarını, yani karamsar ancak genellikle dışa dönük ve neşeli olduklarını yazdı.

Vücut tiplerinin kişilik özelliklerinin sınıflandırılmasında veya psikiyatrik sendromların tanımlanmasında yararlı olabileceği yönündeki ilk umutlara rağmen, Kretschmer tarafından gözlemlenen ilişkilerin deneye dayalı çalışmalarla güçlü bir şekilde desteklendiği bulunmadı.

---

⁴ Winter, D. G. (1991). Measuring personality at a distance: For scoring motives in running text. In A. J.

1.4. Somatotip Numarası Atamak

Bu, vücut türlerinin bunu yaparken yararlı olabileceğine dair daha önceki umutların aksine, 1930'larda, Amerika Birleşik Devletleri'nde William H. Sheldon tarafından yürütülen daha kapsamlı araştırmalar, bireylere üç basamaklı bir somatotip numarası atamak için bir yöntemin geliştirilmesiyle sonuçlandı ve her basamak, olası değerleri için 1 ila 7 Aralığındaydı. İlk sayı Sheldon'ın yumuşak, küresel endomorfuna, ikincisi kare, kaslı mezomorfuna ve üçüncüsü onun doğrusal, ince kemikli ektomorf fiziğine atıfta bulunuyordu.

Üç rakamın her biri, Sheldon'ın üç farklı vücut tipinden birine karşılık geliyordu. Yani, aşırı bir endomorfun puanı 711, aşırı bir ektomorfun puanı 117 ve ortalama bir bireyin puanı 444 olacaktır⁵

Bundan sonra Sheldon, üç farklı tanımlayan yirmi öğeden oluşan bir özellikler listesi derledi. Üç basamaklı mizaç ölçeği ile somatotip profili arasında hatırı sayılır

---

⁵ Mukherjee, A. (2000), Educational Psychology, 3rd ed. Samaru-Zaria: Asakome & Co. Publishers, 250-273.

bir ilişki var gibi görünse de, bu ilişki kişibilimcileri heyecanlandırmadı.

1.5. Margaret Mead

Margaret Mead Bali'de sahada araştırma yapıyordu; ayrıca 1930'lardan itibaren kişilik çalışmaları alanındaki araştırmacılar, bir kişinin yaşadığı daha geniş sosyal çevreyi dikkate almaya başladılar. Amerikalı bir antropolog olan Margaret Mead, 13 farklı ilkel toplulukta işbirliği ve rekabet kalıpları üzerine araştırma yaptı. Bu davranışların çeşitli toplumlar tarafından gerçekleştirilme biçimlerindeki önemli farklılıkları kaydetmeyi başardı. 1935'te yayınlanan "Üç İkel Kültürde Cinsiyet ve Mizaç" adlı çalışmasında, erkekliğin şiddet içeren davranışlarla ve kadınlığın uysallık ve itaatle gösterilmemesi gerektiğini gösterdi.

Kanıtlanmış bu farklılıklar nedeniyle, kişilik özelliklerinin belirlenmesinde biyoloji, öğrenme ve toplumsal güçlerin oynadığı ilgili roller hakkında endişeler dile getirildi. Psikanalize dayalı hipotezler Freud Psikanalizi olarak bilinen bütünleştirici kişilik

teorisi, esas olarak 20. yüzyılın ilk kırk yılı boyunca Avusturyalı nörolog Sigmund Freud tarafından yayıldı. Psikanalizin en etkili bütünleştirici kişilik kuramı olması mümkündür.

1.6. Psikanaliz

Psikanaliz, psikopatoloji çalışmaları üzerine kurulmuş olmasına rağmen, zamanla normal kişiliklerin oluşumu ve işleyişi konusunda daha kapsamlı bir bakış açısına evrildi. Histeri, obsesif-kompulsif bozukluklar ve fobik durumları içeren sözde nevrotik sendromların vaka incelemeleri, araştırma alanının başladığı yerdi. Histerik semptomlarla başvuran hastalar sıklıkla ani nefes darlığı, felç ve uzuvların kasılmalarından şikâyet ettiler ve bunların hepsinin fark edilebilir bir fizyolojik temeli vardı.

Freud ve eski iş arkadaşı ve akıl hocası Avusturyalı Doktor Josef Breuer, hastalarının çoğunun semptomlarının nasıl ve ne zaman geliştiğinden emin olmadıklarını ve hatta semptomların kendilerine neden olduğu muazzam rahatsızlığa kayıtsız göründüklerini

gözlemler. Bu, Freud'un hastalarıyla yaptığı görüşmeler sırasında fark ettiği bir şeydi. Sanki semptomlarla ilgili düşünceler zihinden izole edilmiş ve normalde orada olacak doğal ilgiyi göz ardı ederek uykuda bırakılmış gibiydi. Bu tuhaf örüntüyü anlamlandırmak için Breuer ve Freud iki hipotez öne sürdüler.

İlk teori, 19. yüzyıl biliminde oldukça yaygın olan determinizmin genel bilimsel konumuna dayanıyordu. Görünürde hiçbir fiziksel nedenin ima edilememesi gerçeğine rağmen, bu nevrotik semptomlar yine de neden oldu veya belirlendi.

İkinci öncül, bilinçsiz psikolojik süreçleri içeriyordu; özellikle fikirlerin dinamik olmaya, değişmeye ve zihin tarafından bilinçli olarak işlenmeseler bile davranış üzerinde bir etkiye sahip olmaya devam ettiği fikridir. Hipnoz sonrası telkin gözlemi, bu varsayımın birincil kaynaklarından biriydi⁶

---

⁶ Strumpfer, D. (1970). Fear and affiliation during a disaster. *Journal of Social Psychology*, 82, 263–268.

Bu gözlem, bilincin dışında uykuda olan anılar olarak var olmaya devam eden geçmiş deneyimlerin, çevreden gelen bir sinyalle etkinleştirilebileceğini ve hipnotize edilen kişi davranışının nedenlerinin farkında olmasa bile davranışı etkileyebileceğini ima ediyor gibiydi. Bu, bu varsayımın birincil kaynaklarından biriydi.

Hem Breuer hem de Freud, bu nevrotik semptomların özel nedeninin, hastanın ahlaki normlarıyla bağdaşmayan ve sonuç olarak onlarla çelişen son derece üzücü olayları hafızasından silme isteğinde yattığı görüşündeydi.

Bu bölümlerin karakter olarak cinsel olduğu düşünülüyordu ve daha fazla araştırma, Freud'u hastalarının daha önce de rahatsız edici cinsel karşılaşmalar - genellikle baştan çıkarmalar - yaşadıklarına ve bunların anılarının daha yeni bir cinsel karşılaşmayla uyanana kadar uykuda kaldığına ikna etti.⁷

---

⁷ intelligence, and related traits. Journal of Education Psychology, 91, 511-526.

1.7.Patojenik Enerji

Freud, daha önceki baştan çıkarma deneyiminin, ikinci olaya patojenik enerjiyi vermekten sorumlu olduğu sonucuna vardı. Freud ilk olarak genç ve saf hastalarının kaydettiği olayların çoğunun gerçek baştan çıkarmalar olduğuna inandı.

Sonraki yıllarda, rivayetlerin hepsinin değilse de birçoğunun uydurma olduğunu anladı. Bu görüŖe dayanarak Freud, kiŖiliđin bu tür deneyimlerle birlikte diğer acı verici veya sinir bozucu olaylarla deđiŖtiđini gösteren bir teori geliŖtirdi. Freud'un fikri "deneysel hipotez" olarak bilinir.

Travmatik cinsel deneyimleri içeren düşüncelerin, altta yatan bir cinsel dürtünün tezahürleri olduğunu teorileŖtirdi. Bundan sonra, Freud'un terapi yönteminde, gerçek cinsel travma arayışının yerini, hastaların çocukluklarında zaten var olan cinsel eğilimlerinin davranışlarında ifade edilme biçimlerinin keŖfi aldı⁸

---

⁸ Lefcourt, H.M. (1982). Locus of Control: Current Trends in Theory and Research. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 523.

Bu, Freud'un cinsel baskı hipotezini keşfetmesinden sonra gerçekleşti⁹

Cinsel dürtüler ve bunlara karşı savunmalar arasındaki savaşın kökenleri çocuk gelişiminin erken evrelerindedir ve nevroz ve genel olarak kişiliğin bu savaşın sonuçları olduğuna inanılmaya başlandı. Freud, hastalarının, kendilerinde hem heyecan verici hem de itici bir unsur bulunan rüyaları savuşturmaya çalıştıklarını düşündü. Bu varsayım, bu fantezilerin hastaları üzerinde ikili bir etkiye sahip olduğu gerçeğine dayanıyordu. Freud, bireylerin hayal güçlerini daha katlanılır kılmak için kullandıkları, genellikle savunma mekanizmaları olarak bilinen çeşitli psikolojik tekniklerin ana hatlarını çizdi. Örneğin, obsesif-kompulsif bozukluk olarak bilinen, sürekli istenmeyen düşünceleri veya belirli davranışları yapmak için tekrarlanan karşı konulamaz arzuları, örneğin tekrar tekrar ellerini yıkamayı tanımlayan durumda, savunma stratejileri izolasyon ve yer değiştirme olarak bilinir.

---

⁹ Spangler, W. D. (1992). Validity of questionnaire and TAT measures of need for achievement: Two metaanalyses. *Psychological Bulletin*, 112, 140-154.

Bir fanteziyi karşılık geldiği duygudan ayırmayı (izole etmeyi) ve ardından duyguyu başka, daha önemsiz bir kavrama iliştiirmeyi (yerini değiştirmeyi); örneğin, el yıkayan kişi için kirli olan arzulardan çok ellerdir.

Freud ayrıca izolasyona ve yerinden edilmeye güvenen insanların, aksi takdirde mükemmeliyetçilik, kararsızlık ve kişilerarası ilişkilerde formalite gibi patolojik olmayan kişilik nitelikleri ile karakterize edildiğini gözlemledi. Bu özellikler, izolasyona ve yerinden edilmeye güvenen insanlarda görülebilir.

Freud'a göre fanteziler, en önemlileri seks, şiddet ve kişinin kendi hayatını koruma ihtiyacı olan temel dürtülerin zihinsel temsilleriydi. Ek olarak, çocuk bir yetişkine dönüşürken bu dürtülerin evcilleştirilmesi gerekiyordu ve evcilleştirme süreci, çocuğun bu dürtülerin tezahürüyle bağlantılı bazı düşünceleri bastırmasını gerektiriyordu. Bu, çocuk bir yetişkine dönüştüğünde ortaya çıktı¹⁰

---

¹⁰ Myers, D.G. (2001), Psychology. 6th ed. New York: Worth Publishers, 539-544.

Bir tür çelişkili fikirlerin hatırlanmasından alıkoyulması olan bastırma; kişinin kendi reddedilmiş eğilimlerinin başkalarına atfedilmesi olan yansıtma; ve kendinde reddedilen bir eğilimin tersine dönüşen tepki oluşumu - açgözlülüğe karşı bir savunma olarak aşırı cömertlik gibi - diğer bazı savunma yöntemleridir.¹¹

---

¹¹Suinn, R. (1999, March). Scaling the summit: Valuing ethnicity. APA Monitor, p. 2.

İKİNCİ BÖLÜM

2.GÜNDELİK HAYATIN PSİKOPATOLOJİSİ

Freud'un birçok nevrozun temeli olduğuna inandığı dürtüler ve kontrol süreçleri arasındaki temel çatışma, hem rüyaların içeriğini hem de "gündelik hayatın psikopatolojisini" açıklamak için kullanıldı.

Bu, bazen "Freud sürçmeleri" olarak adlandırılan yaygın dil sürçmelerinin yanı sıra niyetleri unutmak veya nesnelere yanlış yerleştirmek gibi hataları içerir.

Ek olarak, bu temel insani dürtülerin hem psikolojik hem de fiziksel olgunlaşmanın doğal bir bileşeni olarak değişim geçirdiğine inanılıyordu. Bu formülasyon, genital aktivitenin cinselliğin tüm yönlerini kapsamadığını varsayarak, cinsellik alanını üremenin ötesine genişletti.

Bunun nedeni cinsel aktivitenin biyolojik olgunluktan çok önce gözlenebilmesi ve üreme ile sonuçlanmasa bile gerçekleşebilmesidir.

Teori ayrıca, vücudun farklı bölgeleri sırayla çocuğa şehvetli zevk sağladığından, cinsel olgunluğun bir dizi aşamada geliştiğini belirtti. Fikir, ağzın vücudun şehvetli zevk üreten ilk kısmı olduğunu, ardından anüsün ve son olarak cinsel organların geldiğini öne sürdü.

Dürtülerin bastırılmasına ve kontrol edilmesine yönelik toplumsal talepler, bu bölgelerin işlevlerine odaklanır ve kişiliğin yukarıda açıklanan sosyalleşme sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir.

2.1.Dürtü Kontrol Süreçleri Arasındaki Çatışma

Bir örnek vermek gerekirse, bir kişinin kişiliğinin otorite, sorumluluk, uyum ve direnç sergileme derecesi, cinsel arzunun anal dışavurumlarıyla örtüşür ve anal işlevler üzerinde kontrol elde etme süreciyle bağlantılı görünür.

İd adı verilen tamamen bilinçsiz bir yapı olarak kavramsallaştırılan dürtüler ile ego adı verilen büyük ölçüde bilinçsiz bir yapı olarak kavramsallaştırılan dürtü kontrol süreçleri arasında bir çatışma vardır. Bu çatışma, çatışmaları uzlaştırmaya yönelik kendine özgü bir yaklaşımın geliştirilmesine neden olur ve bu yaklaşımın

ergenlik döneminden önce oluştuğu varsayılır. Eğitim ve pratik deneyimin bu davranışların oluşumunda önemli bir rol oynadığının yaygın olarak kabul edilmesine rağmen, teori, dürtülerin tatmin edilmesi ve kontrollerin yerine getirilmesinde doğuştan gelen farklılıkların olabileceği ihtimaline güçlü bir vurgu yapmaktadır. Özdeşleşmeler ve savunmalar, egonun kontrol uygulama becerisine katkıda bulunan yönleridir.

Freud, çocukların çevrelerindeki önde gelen yetişkin rol modellerine göre davranışlarını yansıtırma konusunda doğal bir eğilime sahip olduklarını varsaydı. Gelişmekte olan çocuk, kimliğini ve biricikliğini bu tanımlamaların kullanımıyla kazanır.

Dahası, özeleştirici süreci, ego kontrollerinin bir bileşenidir (Freud buna süperego olarak atıfta bulunur) ve ahlaki idealleri etkileyen içsel ve genellikle bilinçsiz bir vicdan olarak işlev görür¹²

---

¹² Trew & J. Kremer (Eds.), Gender and psychology (pp. 179– 191). New York: Oxford University Press.

Freud'un fikirlerinin ilk destekçilerinden biri olan İsviçreli psikiyatr Jung Carl Gustav Jung, Freud'un kişilik oluşumunda itici bir güç olarak cinsel dürtülere verdiği ağırlık konusunda şüphelerini dile getirdi. Jung, bilinçdışı süreçlerin ana etkisinin olduğunu kabul etti; yine de, Freud'un aksine, davranışın cinsel arzulardan çok maddi olmayan, hatta ruhsal süreçler tarafından yönlendirildiği fikrine daha fazla vurgu yapmayı seçti. Jung ayrıca bireysel varyasyonlara daha fazla vurgu yaptı.

Özellikle, temel dürtüleri yumuşatmak için iki temel teknik olan dışa dönüklük ve içe dönüklük arasında ayırım yaptığı bir tepki stilleri tipolojisi tasarladı. Dışa dönüklük, kişinin içsel dürtülerini yaşamak uğruna sosyal bağlantı arzusu olarak tanımlanırken, içe dönüklük, sosyal ilişkiler pahasına kişinin iç dünyasıyla ilgilenmesi (toplu olarak libido olarak adlandırılır) olarak anlaşıldı.

Nitelikler üzerine yapılan araştırmaların çoğu, bu iki insan kategorisinin varlığına dair olgusal kanıtlar sağlar. Freud'un ilk öğrencilerinden biri olan Avusturyalı psikiyatr Alfred Adler, cinsel güdülerin önemine karşı çıkan bir diğer kişiydi. Adler, tazminat olarak

adlandırdığı bir güçlükle başa çıkma yöntemini tartıştı. Davranışın bu faktörden önemli ölçüde etkilendiğine inanıyordu. Onun bakış açısına göre, bireyler bir davranış kusurunu başka bir davranışı abartarak telafi ederler. Bu, hipertrofi olarak bilinen biyolojik süreçlerle ilgili bir süreçtir.

Örneğin, bir göz yaralanırsa, diğer göz daha keskinleşerek bunu telafi edebilir. Adler'e göre fiziksel ya da zihinsel bir eksiklik sonucu aşağılık duygusuna kapılan kişi, telafi edici davranışlar ya da belirtiler de geliştirebilir.

Eksiklik ister zihinsel ister fiziksel olsun, bu durum söz konusu olabilir. Bir örnek vermek gerekirse, kısa boylu olmak, baskın ve kontrol edici davranışların gelişmesine katkıda bulunabilir. Adler, aile dinamiklerinin bir kişinin kişiliğinin oluşumunda önemli bir rolü olduğuna inanıyordu.

Bir çocuğun kişiliğinin önemli yönlerinin, aile içindeki yerlerinden veya doğum sıralarından çıkarılabileceğine inanılıyordu¹³

Amerikalı bir psikanalist olan Erikson Erik H. Erikson, Freud'un kişilikteki cinsel, saldırgan ve kendini koruma güdülerinin gelişimsel açılımına yaptığı vurguyu değiştirdi

2.2.Dürtülerin Gelişiminde Sekiz Aşama

Erikson psikolojik, sosyal ve biyolojik faktörleri entegre etti. Freud'un vurgusu, kişilikteki cinsel, saldırgan ve kendini koruma güdülerinin gelişimsel açıklanması üzerindeydi. Erikson'un teorisi, dürtülerin gelişiminde sekiz aşama olduğunu varsayıyordu.

Bu aşamalar, Freud'un beş bebeklik aşamasının (oral, anal, fallik, gizli ve genital) ötesine ve Erikson'un tanımladığı üç olgunluk aşamasına uzanır. Aşamalar boyunca meydana gelen gelişim sıçramalarından epigenetik bir mekanizma sorumludur. Bir organizmanın

---

¹³ Rolfhus, E. & Ackerman, P. L. (1999). Assessing individual differences in knowledge: Knowledge

öğelerinin önceden tanımlanmış gelişimsel dizisi kavramı, embriyoloji alanından gelen epigenез kelimesiyle ifade edilir¹⁴

Her bileşenin, önce kendini göstermek ve sonra kademeli olarak operasyonel bütüne dâhil olmak için kendine özgü bir fırsat penceresi vardır

Ortaya çıkma sürecinin bir aşamasının etkili bir şekilde tamamlanması, bir sonraki aşamaya geçilmesi için gereklidir. Erikson'a göre, gelişme üzerinde en fazla etkiye sahip olan çevresel faktörler, bunu büyümenin ilk aşamalarında yapanlardır. Bunun nedeni, büyümenin bir aşamasını bozan herhangi bir şeyin, ondan sonraki tüm aşamaları etkilemesidir. Belirli her aşama sonunda yenisiyle değiştirilmelidir, yeni aşama liderliği ele geçirip sanki biyolojik bir program tarafından yönetiliyormuş gibi davranarak önemini yitirir. Bu süreç, sanki biyolojik bir zaman çizelgesi tarafından yönetiliyormuş gibi gerçekleşir.

---

¹⁴ Plaut, V. Adams, G., & Anderson, S. (2009). Does attractiveness buy happiness? "It depends on where you're from." Personal

Kişinin kişiliğiyle ilgili sorunlardan her ne pahasına olursa olsun kaçınılması gerekiyorsa, önemli durumlarda tutarlı bir şekilde serpiştirilmesi gerekir. Bu zamanlarda bazı kısımlar ortaya çıkarken bazı kısımlar gizlenmelidir.

2.3.Freudyen Gelişim Teorisi

Erikson tarafından değiştirildiği şekliyle Freudyen gelişim teorisi, gelişim sürecinin bir dizi dürtü-kontrol (kişi içi ve kişilerarası) etkileşimi içerdiğini varsayar. Bir kişinin yaşamının birbirini izleyen dönemlerinde ortaya çıkan bir kutupsal tutum modeline yerleştirilebilirler. Bu, bir kişinin kişiliğinin gelişiminde aşırılıkları önlemek için ele alınması gereken her adımda bir çatışma ile sonuçlanır. Erikson, bunun bir sonucu olarak sekiz gelişim aşamasını buldu¹⁵

Bunları şu şekilde tanımladı:

Bebeklik: Güvene Karşı Güvensizlik

Erken Çocukluk: Özerkliğe Karşı Utanç Ve Şüph

Okul Öncesi: Girişime Karşı Suçluluk

---

¹⁵ Beck, A. T. & Freeman, A. (1990). Cognitive therapy of personality disorders. New York, NY: Guilford Press.

Okul Çağı: Çalışkanlığa Karşı Aşağılık

Ergenlik: Kimliğe Karşı Kimlik Karmaşası

Genç Yetişkinlik: Yakınlığa Karşı İzolasyon

Orta Yetişkinlik: Durağanlığa Karşı Üretkenlik Ve

Geç Yetişkinlik: Bütünlüğe Karşı Umutsuzluk

2.4.Psikanalizin sahip olduğu etki

Psikanalizin 20. yüzyıl boyunca kişilik teorilerinin gelişimi üzerinde önemli bir etkisi olduğuna şüphe yok. Odak noktasını, farklı türdeki insanların doğrudan tanımlanmasından uzaklaştırdı ve bireylerin kim olduklarına dönüştüğü süreçlere olan ilgiye kaydırıldı. Psikanalitik teorinin temel ilkesi, insan organizmasının sürekli etkileşimlerin bir sonucu olarak yavaş da olsa sürekli bir değişim halinde olduğudur.

Sonuç olarak, insan kişiliği bu teoriye göre kırılğan ve belirsiz sınırları olan bir değişim odağı olarak tasavvur edilebilir. Araştırmanın yalnızca özellikler, tutumlar ve güdüler üzerine değil, aynı zamanda kişiliğin gelişiminin asla durmadığı ve hatta kişilik değişim hızının bile bir yaşam boyunca değiştiği şeklindeki psikanalitik görüşü

yansıtan araştırmalara odaklanması gerektiğini öne sürer. Bu fikir, araştırmanın yalnızca özellikler, tutumlar ve güdüler üzerine yapılan çalışmalara değil, aynı zamanda psikanalitik görüşü yansıtan çalışmalara da odaklanması gerektiğini öne sürer.

Cinsiyet ve saldırganlık gibi çatışma ve temel dürtülerin, kişiliklerin gelişimi ve işleyişinde önemli bir rol oynadığı söylenir, ancak bu faktörlerin varlığı, bunları insan davranışlarında aramak üzere eğitilmemiş kişiler için farkedilebilir veya anlaşılabilir olmayabilir.

Teori, durumun böyle olduğunu savunuyor. Öte yandan kişilik özellikleri, zaman içinde ve bağlamlar arasında büyük ölçüde değişmez, bu da bir kişinin zamanın geçmesine ve yeni deneyimlerin ortaya çıkmasına rağmen tanınmasını mümkün kılar.

"Çifte Etki" Hipotezi

Psikanalitik teorinin bir diğer yönü, kişiliğin, en önemli temellerin kişinin yaşamının şekillendiği yıllarda atıldığı, öncelikle aile içinde işleyen hem biyolojik hem de psikososyal güçlerden etkilendiği konusundaki ısrarıdır.

Buna "çifte etki" hipotezi denir. Psikanalitik teorinin dayandığı kanıtlar, psikanalistlerin görüşme odalarında, çatışma halindeki hastaların analistlerine yaşam deneyimlerini sunduğu zaman ortaya çıkmıştır. Bu, psikanalitik teorinin temelini oluşturdu. Bu özel ortamda, deneysel manipülasyon, bağımsız gözlem veya formülasyonların genelliğinin test edilmesi için tek bir kolaylık yoktur.

Bunun bir sonucu olarak, teorinin önemli bir kısmı kabul edilmiş bir dogma haline gelmesine rağmen, psikanaliz ampirik olarak incelenmiş bir kanıt bütünü iddia edemez. Buna rağmen, psikanalitik teori, motivasyonlar ve gelişim üzerine odaklanan kişilik üzerine yapılan çalışmaların çoğu için en azından temel bir çerçeve sunar. Özelliklere dayalı teoriler Modern çağda yürütülen kişilik çalışmaları genellikle ampiriktir ve deney yapmayı erteler.

Deneyler, daha kesin olmalarına ve dolayısıyla psikanalitik teorinin önemli bir kısmından daha geçerli olmalarına rağmen, psikanalizin kapsayıcı amacından daha küçük bir kapsama sahip olmalıdır.

1940'larda çok sayıda araştırmacı çabalarını, bireysel özelliklerin yanı sıra "otoriter kişilik" gibi belirli kişilik tiplerini tanımlıyor gibi görünen özellik kombinasyonlarının derinlemesine araştırmalarını yürütmeye yoğunlaştırdı.

Amerikalı psikologlar David C. McClelland ve John W. Atkinson gibi diğerleri, Murray'in tanımladığı başarı veya ait olma arzusu gibi bazı gereksinimlerin tipik varlığını araştırdılar. Bu gereksinimleri ölçmek için kullanılan yöntem, Murray's Thematic Apperception Test'in (TAT) fantezi üretimlerini incelemektir.

Ek olarak, motivasyon puanı ile kişisel geçmiş, meslek seçimi, öğrenme hızı ve başarısızlıktan sonra davranışın kalıcılığı gibi diğer davranışsal indeksler arasında bir ilişki kurulmuştur.

2.5.Özelliklerin Tutarlılığı

Genel olarak sosyallik, fevrilik, titizlik, dürüstlük ve düzenbazlık gibi özelliklerin zaman içinde ve farklı bağlamlarda oldukça tutarlı olduğu kabul edilir. "Özellik" terimi, yalan söylemek gibi tek bir davranış örneğiyle

ilgili değildir, daha çok tutarlı olan ancak her zaman aynı olmayan bir davranış modeliyle ilgilidir. Bazı kişibilimcilere göre, bu davranış kalıbı tepki vermeye yatkınlık gösterir.

Allport tarafından 1937'de yazılan ders kitabına göre, özellikler gözlemcilerin yaratımı değil, genetik yatkınlıkların ve deneyimin bir kombinasyonunun sonucudur.

Özellikler, bir kişinin içinde var olan yapılar veya alışkanlıklar olarak düşünülebilir. Geniş anlamda, niteliklerin gözlemlenebilir davranış kalıplarının etiketlerinden başka bir şey olmadığını iddia etmek mümkündür, ancak bu isimler davranışların kendisini açıklamaz.

Bununla birlikte, kişilik çalışmaları alanının önemli bir kısmı, bir bireyde özelliklerin nasıl oluştuğunu ve geliştiğini araştırmaya ayrılmıştır. İngilizcede özellik ifade eden binlerce kelime vardır ve birçoğu diğer kelimelere benzer anlamlara sahiptir (örneğin titiz, dikkatli, vicdanlı). Kişisel bildirim (kişilik) envanterleri,

değerlendirme araştırmalarının çoğunda kullanılır. Bu envanterler, katılımcılardan ilgili sıfatları işaretleyerek veya ifade ettiklerini bildikleri tipik davranışlarla ilgili soruları yanıtlayarak kendilerini tanımlamalarını ister. Bazı ölçüm türlerinde, gözlemcilerden diğeri insanların davranışlarını değerlendirmeleri istenir.¹⁶

Birleşik Krallık'tan Hans J. Eysenck ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Raymond B. Cattell gibi farklı ülkelerden psikologlar, listedeki özellik kümelerinin sayısını, en az küme saydıkları sayıyla sınırlamak için çalıştılar.

Tüm özellik adları arasındaki korelasyonları araştırdığı ve birbirinden bağımsız (ilişkisiz) görünen özellikler arasındaki korelasyon kümelerini belirlediği için, bu görev için faktör analizinin istatistiksel yöntemi tercih edilmiştir. Bunun nedeni, faktör analizinin tüm özellikler arasındaki korelasyonları araştırmasıdır.

---

¹⁶ Mukherjee, A. (2000), Educational Psychology, 3rd ed. Samaru-Zaria: Asakome & Co. Publishers, 250-273.

2.6.Duygusal İstikrar

Duygusal istikrar, enerji düzeyi, baskınlık ve sosyallik ile ilgili değişkenler, neredeyse tüm özellik sistemlerinde ortaktır; ancak, çeşitli araştırmacılar bu özellikler için farklı etiketler seçerler. Örneğin Eysenck'in çalışmasında, özelliklerin başlıkları yalnızca üç üst düzey faktöre indirgenmiştir:

“içe dönüklük-dışa dönüklük, nevroitiklik ve psikotisizm”

Ayrıca her bileşenin biyolojik temellerini araştırmak için çaba sarf etti. Psikologlar, insanların davranışlarının çok çeşitli bağlamlar ve zaman dilimleri boyunca tutarlı kalmasının norm olmadığını savunarak, özelliklerin genel olarak tutarlı davranışlara eşdeğer olduğu kavramına katılmadıklarını dile getirdiler.

Örneğin 1928 yılında Hugh Hartshorne ve Mark A. May adlı iki Amerikalı psikolog, çocukların ahlaki gelişimi üzerine bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın bir parçası olarak, 10 ila 13 yaş arası çocukları yalan söyleme, çalma veya hile yapma fırsatı buldukları senaryolara maruz bıraktılar; kendileri veya diğer

çocuklar için para harcamak ve dikkat dağıtıcı şeylere boyun eğmek veya direnmek, belirti ve sonuçlar idi. Bu araştırma Çocuk Gelişimi dergisinde yayınlandı¹⁷

2.7.Düzenlilik Derecesine Göre Kontrol

Çocukların genel olarak tutarlı bir şekilde dürüst veya sahtekâr, dikkati dağılan veya fedakâr olmadığı görüldü ve kişisel ve eğitimsel geçmişin öngörü gücünün zayıf olduğu gösterildi. Aynı ortamdaki diğer çocukların eylemleri ve davranışları, çocukların kendi davranışları üzerinde en büyük etkiye sahipti.

1960'larda ve 1970'lerde ABD'den Walter Mischel ve Albert Bandura da dâhil olmak üzere bazı psikologlar, Hartshorne ve May çalışmasını ve bunun varyasyonlarını, davranışın varsayımsal özellikler tarafından değil, daha ziyade düzenlilik derecesine göre kontrol edildiği görüşünü desteklemek için hatırladılar.

Bu görüş, davranışın varsayımsal özellikler tarafından değil, çevresel uyarıların düzenlilik derecesi tarafından

---

¹⁷Bandura, A. (1986). Social Foundations of Thought and Action: A Social-Cognitive Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, p.522

kontrol edildiğini savundu. Başka bir deyişle, kişilik özelliklerinin ancak çevrelerindeki koşullar sabitken sabit olduğunu ve koşullar değişirse kişilik özelliklerinin de değişebileceğini düşünürler. Onların bakış açısına göre, istikrarlı kişilik nitelikleri tutarlı davranış kalıplarına yansımaz.

Bunun yerine, bu tür özelliklerin görünümünü uyandırmaktan ve biçimlendirmekten sorumlu olan çevredir. Bu, kişiliğin, bir kişinin psikolojik yapısının diğer yönleriyle birlikte, temelde rol modellerin taklidi gibi değişkenlere bağlı bir öğrenme süreci olduğuna inanan sosyal öğrenme teorisyenlerinin bakış açısıyla tutarlı olacaktır.

Ek olarak, sosyal öğrenme teorisine göre, kişinin kişiliği, özellik teorisinin tahminlerine dayanarak beklendiğinden daha fazla değişime açıktır. Davranışın her yönden nadiren tutarlı olduğu tespit edilmiş olsa da, büyük miktarda tutarlılığı yansıttığı da gösterilmiştir. Hartshorne ve May tarafından yapılan çalışmada bile, sürekli olarak dürüst ya da dürüst olmayan davranışlar

sergileyen bazı gençler vardı ve araştırmacılar, davranışsal tutarlılığın yaş arttıka arttığını keřfettiler¹⁸

Temel atıf hatası olarak adlandırılan bir Şey üzerine yapılan araştırmalar, kişinin davranışlarında tutarlı olması gerektiği fikrine gven verir.

Çoğunluğu sosyal psikolog olan araştırmacılar, insanların başkalarının davranışlarını gözlemlediklerinde, içsel nedenlerin rolünü abartma eğiliminde olduklarını ve birincil nedenler olarak özellikleri öne sürdüklerini keşfettiler (örneğin, "John öyle davrandı çünkü o öyle davrandı.

Ancak, kendi davranışlarını açıklamaları istendiğinde, bireyler daha çok belirli koşullar gibi kendi dışındaki faktörleri işaret ederler. İnsanlar, bir davranışın arzu edilir olduğunu düşündüklerinde

(örneğin, "Ben başarılıydım çünkü yetenekliyim" örneğinde olduğu gibi başarı) içsel nedenleri destekleme (ve dolayısıyla bir gözlemcinin yargısına katılma)

---

¹⁸ Winter, D. G. (1991). Measuring personality at a distance: For scoring motives in running text. In A. J.

olasılığı daha yüksektir, ancak dışsal, durumsal nedenlere başvururlar. İstenmeyen buldukları bir davranışı yargılamalarına neden olur (örneğin başarısızlık, "Test adil olmadığı için başarısız oldum" örneğinde olduğu gibi).

Bu eğilimlere keşfedilen başka bir düzenlilik eşlik eder. Bu genellemelerin yapılabildiği düzenliliğin bir sınırı olması şaşırtıcı gelmemelidir. İnsanlar tipik olarak kendi özelliklerini diğer gözlemcilerden daha iyi anlarlar ve sonuç olarak, bireyler tipik davranışlarından herhangi bir sapmanın dış gözlemcilerden daha fazla farkındadır. İnsanlar belirli özelliklere sahip olduklarını varsayabilirler, ancak kendilerini belirli bir durum bağlamında düşündüklerinde, kendilerini yalnızca bu özelliklerin adlarının bir koleksiyonu olarak görmezler.

Sonuç olarak, genellikle kendi davranışlarındaki durumlar arası tutarsızlık karşısında şaşırmazlar ve çoğu zaman bunun kendi içlerinde var olduğunu tespit etmekte başarısız olurlar. Ancak bireyler, başka bir kişinin eylemlerini gördüklerinde, çoğunluğu o kişiye yüksek tutarlılık atfeder. Bunu, tek bir olumlu özelliğin

atfedilmesi veya gözlemlenmesine dayanarak bir kişi hakkında birkaç iyi özellik çıkarsamak mümkünmüş gibi yaparlar. Örneğin,

Amerikalı sosyal psikolog Solomon Asch tarafından yürütülen bir araştırma, insanların fiziksel olarak çekici bir kişiyi diğer birçok arzu edilen özelliğe sahip olarak nitelendirme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Asch ayrıca, bir gözlemcinin ilk izleniminin, başka bir bireyin kişisel özelliklerine ilişkin genel görüşünü belirlemede en önemli faktör olduğunu da kanıtladı.

İlk izlenimlerin unutulması pratik olarak imkânsız görünüyor, çünkü yüksek derecede öngörülemezliğe sahip aşırı miktarda taze bilgi içeriyorlar. İlk izlenimlerin bu kadar güçlü olmasının nedenlerinden biri de budur. Başka bir deyişle, bir olaya dâhil edilen yeni bilgi miktarı, gördüğü dikkat miktarıyla doğru orantılıdır.

Bir kişinin ilk izlenimleri tek bir karakterizasyona entegre olma eğiliminde olduğundan, çekici bir kişi hakkında olumsuz bir gerçeği fark eden bir gözlemci ürkebilir ve bu gerçeği görmezden gelmeye veya

hafifletmeye (rasyonelleştirmeye) çalışabilir. Bunun nedeni, bir kişinin izlenimlerinin tek bir karakterizasyona entegre olma eğiliminde olmasıdır¹⁹

2.8.Bilimsel Kişilikler

Teorik araştırma ve kişilik teorileri gelişim için çok önemlidir; sorgulanmaları, incelenmeleri ve geliştirilmeleri kaydıyla herhangi bir çalışma konusunun, kişilik psikolojisi alanı için de geçerli olması tesadüf değildir.

Bu, şu anda geçiş sürecinde olan ve bazıları yepyeni, bazıları ise neredeyse bir asırdır büyük ölçüde dokunulmamış olan birkaç hipoteze sahip bir alandır. Bu fikirlerin şanlı geçmişlerden gelmesine rağmen, bilimsel kişiliklere istinaden, her olayın ayrılmaz bir şekilde kendisinden önce gelen olaylardan kaynaklandığını iddia eden felsefi gerekircilik teorisi, psikoloji alanının temelini oluşturur.

---

¹⁹ Ozer, D. J. (1986). Consistency in personality. Berlin, Germany: Springer Publishing Company.

Sebepler ve sonuçlar arasındaki bu bağlantı, kırılmayan doğal kurallar tarafından düzenlenir. Bu temel kavramın anlaşılması ve kabul edilmesi, fen bilimleri öğrencisi için önemli sonuçlar doğurur. Bu, evrende görülebilen her şeyin bir önceki sebebe dayandırılabilmesi ve bu nedenin matematik ve fizik gibi bilimlerde ortaya konulan değişmez tabiat ilkeleri temelinde kavranabileceği anlamına gelir.

Moleküllerin ve atomların öngörülemeyen dünyasının, insan davranışının karmaşıklığıyla karşılaştırılmayacağını söylemeye gerek yoktur. İki kimyasal birleştirildiğinde ne olacağını tahmin etmenin zorluğuyla karşılaştırıldığında, bir gruptaki bireylerin davranışlarını veya hatta belirli bir ortamda tek bir kişinin nasıl davranacağını tahmin etmek çok daha zor bir problemdir. Bunun bir zar atmak gibi olasılıksal bir meseleye dönüşmesi mümkündür, ancak temel fikir aynı kalacaktır²⁰

---

²⁰ Kagan, J. (1989). *Unstable Ideas: Temperament, Cognition, and Self*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

2.9.Determinizm Doktrini

Determinizm doktrinine göre, olaylar asla büyüü veya doğaçlama sebeplerin sonucu olarak gerçekleşmez. Ayrıca gerekircilik savunucuları, meydana gelen her şeyin sonunda belirli kurallara göre yönlendirilen bir olay olarak anlaşılabilceğini iddia ederler.

Örneğin, bir kişi nazik ve cana yakın bir mizaca sahipse, o kişideki bu özelliği anlamak için daha önceki olaylara veya durumlara başvurabiliriz. Bu tür olayların bazı örnekleri, bir bireyin genetik kodunu, çocuklarını yetiştirme biçimini veya akranlarının davranışlarını içerir.

Bir kişinin eylemlerinin arkasındaki nedenleri keşfetmek, ancak deneye dayalı araştırmaların kullanılmasıyla gerçekleştirilebilir. İnsan kişiliğinin tanımlanabilir nedenleri olduğu ve bunların araştırma yoluyla bulunabileceği varsayımının doğru olduğunu

belirlediğimizde, bir sonraki adım, kişiliğin bir açıklamasını oluşturmak teknikler kullanmaktır²¹

2.10.Güvenilirlik

Skolastik Yetenek Testi, Lisansüstü Kayıt Sınavı, bu tür sınavlara bazı örneklerdir. Bu sınavlardaki başarınız, gelecekteki eğitim girişimlerinde ne kadar başarılı olacağınızı belirlemenize yardımcı olacaktır. Bu sınavları hazırlayanlara göre, puanınız ne kadar yüksekse, girmeye çalıştığınız kurumda başarılı olma olasılığınız o kadar yüksektir.

Bir test, öğrencilerin gelecekte nasıl performans göstereceklerini yüksek bir kesinlikle tahmin edebiliyorsa, o sınav meşru olarak adlandırılabilir. Yine de meşruiyeti ölçmek için böyle bir standardı kullanmayı düşünebilmemiz için, öncelikle testin tutarlı bulgular üretip üretmediğini belirlememiz gerekir.

Ayrıca, bu sonucun akademik potansiyelinizi tam olarak yansıtmadığına inandığınızı ve sınava yeniden girmeye

---

²¹ Paulhus, D. L. & Harms, P. D. (2004). Measuring cognitive ability with the overclaiming technique. *Intelligence*, 32, 297-314.

karar verdiğinizi düşünün. Aklınızdaki tepkinin şüphe ve hayal kırıklığı olacağına dair gizli bir şüphemiz var. Yeteneklerinizin geriye doğru önemli bir adım attığını varsaymak yerine, en azından sınavın kendisinin kusurlu olma olasılığını düşünmeniz gerekmez mi?

İnsan kişiliğini inceleyen insanlar genellikle bireyler arasındaki farklılıkları merak ederler. Kişilikte önemli bireysel farklılıkların olduğu ve bu farklılıkların bireylerin belirli bir durumda davranış ve tepkilerindeki farklılıklarla gösterileceği varsayımıyla çalışırlar (Eysenck, 1994, s. 38). Bu nedenle, kişilikle ilgili teorilerin büyük çoğunluğu tarafından paylaşılan bir özellik, bireye odaklanmaktır.

2.11.Eğitimsel, Psikolojik ve Sosyal

Akademisyenler, son birkaç on yıl boyunca, her şeyi kapsayan bir kişilik tanımı bulmaya çalışırken önemli miktarda çaba sarf ettiler.

Eğitimsel, psikolojik ve sosyal dâhil olmak üzere birçok farklı düzeyde kişinin kişiliği karakterize edilebilir. Araştırmacılar, eğitim ve öğretim düzeyinde öğrenme

sürecinin türünü ve kalitesini etkileyen bir kişinin kişiliğinin bileşenlerini araştırıyorlar. Özellikle Eysenck'in kişilik "tipleri" ve kişilik "özellikleri" arasındaki farklılaşmasına odaklanarak, kişiliğe ilişkin birçok hipotez ve fikri tartışmak önemlidir. Kişiliği tartışmak için araştırma, çoğunun kişiliğin öğrenme süreciyle doğrudan bağlantılı iki yönüne odaklandığını keşfeder:

“dışa dönüklük/içe dönüklük ve risk alma”

Kişinin bireyselliğini karakterize etme Bir bireyin genellikle kişiliğine göre değerlendirilmesinin bir sonucu olarak, kişilik, bireysel özelliklerin en önemli kategorilerinden biri olarak kabul edilir. "Kişilik", "kişinin hem onu diğer bireylerden ayıran hem de aynı zamanda gelecekteki davranışlarına ilişkin beklentilerimizin temelini oluşturan genel olarak sabit ve kalıcı özellikleri" olarak tanımlanmaktadır (Wright, vd. 1970, sayfa 511, alıntılanan Shackleton ve Fletcher, 1984, sayfa 46). Aynı zamanda, davranıştaki sabit bireysel varyansların temelini oluşturan kalıcı iç

değişkenlere veya özelliklere atıfta bulunduğu anlaşılmaktadır.

"Özellik" terimi, Eysenck tarafından bu doğuştan gelen özelliklere atıfta bulunmak için kullanılmıştır. Onun söylediğine göre, insanların belirli bir özelliği sergileme derecelerine göre değişeceği genel olarak kabul edilmektedir (Eysenck, 1994, s. 38).

Çocuğun kişilik özelliklerini, bir kişinin davranışını bir zamandan diğerine ve ayrıca bir durumdan diğerine tutarlı ve diğer insanların karşılaştırılabilir durumlarda gösterecekleri davranış ve tepkiden farklı kılan, az ya da çok sabit, içsel faktörler olarak tanımlaması, yakalayan başka bir tanımdır. Psikologların kişilik hakkında konuşurken kastettikleri şeyin büyük bir kısmı budur.

Çocuğun kişilik özelliklerini, bir kişinin davranışını bir zamandan diğerine ve ayrıca bir durumdan diğerine tutarlı ve davranıştan farklı kılan az çok istikrarlı, içsel faktörler olarak tanımlaması önemlidir (Child, 1968, s. 83, aktaran Eysenck, 1994) , s.38). Sonuç olarak,

herhangi bir insanın çeşitli ortamlarda nispeten tutarlı bir şekilde davranacağını tahmin etmek mantıklıdır.

2.12.Kişilik Modellerine İlişkin Çeşitli Bakış Açıları

Diğer insanlar hakkında davranışlarını temel alarak fikir oluşturma eğilimi nedeniyle, bir kişinin kişiliğini eylemlerinden çıkarmak yaygın bir uygulamadır. Eysenck'e göre (1994, sayfa 61-68), alanın ilk başlangıcından bu yana insanların kişiliklerini ve davranışlarını anlamının üç temel yolu olmuştur.

Durumculuk, etkileşimcilik ve yapılandırmacılık bu düşünce okullarına verilen isimlerdir. Durumculuk teorisi, bireyin kişiliğinden çok, koşulların davranışı şekillendirmede oynadığı role daha fazla önem verir.

Sitüasyonistlere göre, davranışlarımız genlerimizden çok çevremiz tarafından belirlenir.

Etkileşimcilik olarak bilinen sosyal felsefeye göre, biz insanlar kendi toplumlarımızın bağlamının dışında var olmayız. Etkileşimcilik teorisi, bir kişi ile çevresi arasındaki etkileşimin, davranış ve tepkiyi belirlemede

her bir faktörün kendi başına olduğundan daha önemli bir faktör olduğunu öne sürer. Bu, etkileşimciliğin temel ilkesidir.

Davranışlarımızın ve kişiliğimizin, en azından bir dereceye kadar, sahip olduğumuz dünya görüşleri tarafından şekillendirildiği ve diğer insanlarla olan etkileşimlerimizin, kişiliğimizin oluşumundaki en önemli faktörlerden biri olduğu, yapılandırmacı düşünce okulunun merkezi bir ilkesidir.

Ek olarak, kişinin sosyal bir ortamda davranış biçimi, önemli ölçüde, başka bir kişinin veya grubun davranış biçimi ve onlara karşı sergilediği tutumlar tarafından belirlenir. Başka bir deyişle, deneyimlerimizle şekilleniriz ve sonuç olarak, bu deneyimleri her zaman yeniden inceleriz (Eysenck, 1994). Hampson'ın (1997, s. 73); iddia ettiği yapılandırmacı paradigmaya göre aktör, gözlemci ve kendini gözlemleyen kişi kişiliğini oluşturan üç bileşendir:

“aktör, gözlemci ve kendini gözlemleyen”

Kişiliğin ilk bileşeninin incelenmesi, genellikle incelenen bireyin psikolojik geçmişiyle bağlantılıdır. İkincisi, insanın öz farkındalık yeteneğinin doğrudan bir sonucu olan kendini gözlemleyen kişidir.

Denklemin üçüncü kısmı gözlemci olarak adlandırılır ve diğer insanların ve eğitim ortamının aktörü nasıl gördüğü ile ilgilidir. Böyle bir modeli, öğretmenlerin öğrencilerini nasıl görebileceklerini ve onlarla nasıl etkileşime girebileceklerini ve ayrıca öğretmenlerin öğrencilerini nasıl görebileceklerini araştırmak için kullanabiliriz. Bu bakış açısından, bir öğretmenin öğrencinin davranışı hakkında fikir oluşturabilecek bir konumda olduğu sonucuna varabiliriz.

Sonuç olarak, bir öğretmenin sınıftaki çeşitli davranış biçimlerine ve kişiliklere uygun şekilde tepki verme yeteneği, çeşitli kişilik tiplerine ilişkin daha büyük bir teorik anlayıştan yararlanabilir.

Eğitim sürecindeki önemli gözlemcilerin sadece öğretim elemanlarını değil, aynı zamanda öğrencileri ve onların çağdaşlarını da içerdiğini belirtmek gerekir. Profesörlerin

geri bildirimlerinin arada sırada öğrencilerinki kadar önemli olmaması mümkündür.

Hampson'a göre (1997, sayfa 74), "gözlemci, oyuncunun kişiliği hakkında bir izlenim yaratmak için oyuncunun davranışını kullanır" ve bu, "gözlenen davranışa sosyal önem ve anlam katarak" gerçekleştirilir.

Tamamen psikolojik bir bakış açısıyla bakıldığında, bu üç yönün karşılıklı olarak etkili ilişkileri vardır, çünkü Hampson daha da detaylandırır²²

"Oyuncunun davranışı, daha sonra uygun şekilde tepki veren izleyici tarafından belirli bir şekilde anlaşılır."

İzleyicinin tepkisi, oyuncunun gelecekte nasıl davranacağını belirlemede rol oynar. Oyuncunun kendi kendini gözlemleyebilme yeteneği, gözlemcinin zihninde oluşan muhtemelen izlenim hakkında bazı çıkarımlar yapmasına izin verecektir. Oyuncu, bu izlenimi değiştirmek için davranışını ayarlamak isteyebilir ve bu çıkarım, oyuncunun muhtemelen gözlemcinin zihninde

---

²² Kagan, J. (1989). *Unstable Ideas: Temperament, Cognition, and Self*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

oluşan izlenim hakkında bazı çıkarımlar yapmasına izin verecektir. Diğer insanların bizim hakkımızda sahip olduğu görüşler üzerinde bir dereceye kadar etki yaratmanın mümkün olduğu sonucuna varılabilir.

Diğer insanların algılarını etkileme derecemiz, sosyal varlıklar olarak ne kadar iyi işlev gördüğümüzü belirlemede önemli bir bileşendir.

Kişiliği analiz etmek için kullanılan bu farklı yöntemler, kişilik teorileri hakkında bir dizi farklı düşünce okulunun gelişmesine yol açmıştır. Şu anda öne sürülen üç farklı kişilik teorileri sınıflandırması vardır:

“faktör teorileri, özellik teorileri ve tip teorileri”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TEORİK SINIFLANDIRMALAR

Eysenck'e göre (1994, sayfa 39-40), kişiliğe iki farklı bakış açısı vardır. Bunlar "tipler" yaklaşımı ve "özellikler" yaklaşımıdır. Çeşitli kişilik çeşitlerine ilişkin Yunan hipotezi, yaptığı açıklamayla destekleniyor.

Geçmişte, kişilik teorisyenleri genellikle özelliklerden veya niteliklerden çok kişilik tiplerini tanımlamaya odaklandılar. Yunan düşüncesi, genellikle türlerin ikiliklerini oluşturmak için geleneklerin gelişiminin kaynağı olarak kabul edilir²³

Özünde, tip teorisyenleri, tüm insanların nispeten az sayıda tip veya kategoriden birine sınıflandırılabilmesine inanırlar, örneğin:

- ❖ Karamsar, risk almayan anlamına gelen melankolik;
- ❖ İyimser bir şekilde mantıklı ve dengeli anlamına gelen düşünceli ve alaycı anlamına gelen sanguine;

---

²³ Bandura, A. (1986). Social Foundations of Thought and Action: A Social-Cognitive Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, p.522

- ❖ Dürtüsel anlamına gelen kolerik veya
- ❖ Yavaş ve tembel anlamına gelen Flegmatik.

Antik Yunanlılar, bu kategorileri sınıflandıran ilk insanlardı. Oldukça derin ve tutarlılar ve çok fazla değiller, bu nedenle onları değiştirmemiz pek olası değildir. Bu kategorilerle ilgili sorunlar vardır; Yunanlıların tanımladığı dört kişilik biçimini kabul etmek zordur, çünkü insanlar bu dört kişilik türünden daha fazlasına sahiptir.

Yine de Eysenck, bu dört kategorinin kendi başlarına kişiliği yeterince tanımlayamayacağına inandığı için bu değerlendirmeye katılmamaktadır.

Günlük deneyimlerimizin, bireylerin çoğunluğunun aşırı olmayan kişiliklere sahip olduğunu gösterdiğini, her zaman bir dereceye kadar uyum sağlama yeteneğinin olduğunu ve kişilik araştırmasının bu görüşü desteklediğini iddia ettiğini açıklamaya devam ediyor²⁴

---

²⁴ Eysenck, 1994.

3.1. Özellikler Teorileri

Kişilik teorisyenleri, kişiliğin "davranışı değerlendirmek ve açıklamak için kullanılan geniş, dayanıklı, genellikle sabit nitelikler" olarak nitelendirilen bir dizi özellikten oluştuğunu ileri sürmüşlerdir.

Bu, kişilik çalışmasına alternatif bir yaklaşımdır (Hirschberg, 1978, s. 45, aktaran Eysenck, 1994, s. 39). Mischel, "özelliğin, kişiliğin oldukça istikrarlı ve uzun süreli bir yönü olduğunu" belirterek, terimin farklı bir yorumunu sunar (Mischel, 1968, aktaran Eysenck, 1994, s. 53).

Özellikler, öğretilme olasılığına daha açık oldukları için daha şekillendirilebilir, daha özel, daha değişken ve daha öğrenilebilirdir. Bu çalışma bütününde tartışılan önemli sayıda özellik vardır.

Sonuç olarak, insan kişiliklerinde bulunabilen çeşitliliği açıklayan bir dizi özelliği hem daha çeşitli hem de daha kesin bir şekilde sunduğu düşünüldüğünde, bu yöntem daha makul görünmektedir. Dahası, fikir, bir kişinin herhangi bir zamanda değişen derecelerde olabilen bir

niteliğe sahip olabileceğini ima eder. Bu özellikler, öğrenmeye eleştirel bir bakış açısıyla bakıldığında daha yararlı görünmektedir.

Eysenck'e göre, tip ve özellik yöntemleri arasındaki en önemli ayrım, "tip sahipliğinin ya hep ya hiç olarak kabul edilmesi" iken, insanların çeşitli derecelerde sosyallik gibi bir özelliğe sahip olabilmesidir. Bu, iki yaklaşım arasındaki en görünür karşıtlıktır (1994, s. 40). Daha açık olmak gerekirse, teorisyenlerin çoğu, özelliklerin varlık boyunca düzenli olarak dağıldığı varsayımıyla hareket etmiştir.

Tip yöntemi, insan kişiliğinin karmaşıklığını yansıtamadığı ve bireylerin çoğunluğunun aşırı olmayan kişiliklere sahip olduğu gerçeği nedeniyle sıklıkla sorgulanır. Öte yandan, özelliklerin çoğunluğunun normal bir dağılım izlediği keşfedilmiştir. Diğerleri, "kişilik" kelimesinin kullanımlarını, çoğunlukla bilişsel kökenli olmayan görünür özelliklerle sınırlandırır, ancak diğer teoriler, "kişiliğin" bir bireyin tüm kalıcı özelliklerini ima ettiğini düşünür (Shackleton ve Fletcher, 1984).

Bir kişinin kişiliğinin en açık olan bileşeninin kişilerarası karakteri olduğu varsayılmıştır. William James, kişiliğin kişilerarası yönlerini araştıran ilk psikolog olarak kabul edilir (1980). "Benliğin yalnızca diğer benliklerle bağlantılı olarak var olduğunu ve bir kişinin etkileşimde bulunduğu diğer kişiler kadar benliğe sahip olduğunu" söyler ("benlik yalnızca diğer benliklerle ilişkili olarak var olur" ifadesi) (aktaran Hampson, 1997, s.73).

Sullivan (1953) "birey başkalarıyla olan bağından ayrı var olamaz" ve "kişilik çalışması kişilerarası davranış çalışmasıdır" diye yazar (aktaran Hampson, 1997, s. 73).

Psikoloji araştırmalarında bu metodik yaklaşımı kullanmaktan çıkarılabilecek sonuçlardan biri, hepimizin, diğer kişiye veya koşullara bağlı olarak değişmeye yatkın, çeşitli kişilik özellikleri koleksiyonuna sahip olduğumuzdur.

Her dilin kendine özgü bir kültürle ilişkilendirilmesi, her iki dili de konuşan bireylerin birden fazla kişiliğe sahip olabileceğini düşündürmektedir. Bu noktada öne sürülen argümanların kanıt olmadığını belirtmek önemlidir.

Bunlar sadece teoriler ve doğru olabilirler veya yanlış olabilirler²⁵

Genel olarak, çok-kişilik kavramını kabul etmenin ikinci dil edinimini anlamak için daha olumlu etkileri olduğu görülmektedir ve bu, araştırmalar tarafından doğrulanma eğilimindedir (örn., Ellis, 1994 ve Skehan, 1989).

3.2. Faktör Teorileri

Pek çok kişilik özelliği olduğu için, herhangi bir teorisyen için teorisinin tüm temel özellikleri hesaba kattığından emin olması önemlidir.

Ayrıca, "kişilik teorisyenlerinin uğraşması gereken en temel sorular, birlikte insan kişiliğini oluşturan niteliklerin sayısı ve tipidir" (The Number and Nature of Traits That Together Form Human Personality) (Eysenck, 1994, s. 50)). Ortaya atılan birçok farklı kişilik faktör teorileri olmuştur. Öte yandan, MW

---

²⁵ Roberts, B. W. & Pomerantz, E. M. (in press). On traits, situations and their integration: A developmental perspective. *Personality and Social Psychology Review*.

Eysenck'e (1994, sayfa 50) göre, Cattell ve HJ Eysenck'in çalışmaları en bilinen ve etkili olanlardır²⁶

Cattell Tarafından Geliştirilen 16-PF Bileşen Teorisi

Cattell, bir kişinin kişiliğini karakterize etmek için kullanılabilecek birçok terim üzerinde bir çalışma yürüttü ve ardından bu bilgiyi on altı kişilik niteliği oluşturmak için kullandı. Bunu yapmak için, sözlükteki on sekiz bin kelimenin bir bireyin kişiliği üzerinde bir tür etkisi olduğunu belirleyen Allport ve Odbert (1963) tarafından yürütölen araştırmaya güvendi. Tüm eşanlımlılar ve aşına olmadıkları terimler elendikten ve çıkarıldıktan sonra, bu rakam önemli miktarda düştü.

Cattell, geri kalan terimler üzerinde başka derecelendirme deneyleri yaptı ve bu araştırmaların sonuçları, onu, derecelendirme verilerinde yaklaşık on altı öğe olduğu sonucuna götürdü (Eysenck, 1994, s. 51). Cattell, anketleri ve nesnel testlerden elde edilen verileri

---

²⁶ Ozer, D. J. (1986). Consistency in personality. Berlin, Germany: Springer Publishing Company

kullanarak kişiliğin tüm potansiyel özelliklerini belirlemek için önemli miktarda çalışma yaptı²⁷

Cattell ve Child (1975), kişiliğin sadece faaliyetleri yürütme yollarımızdan değil, aynı zamanda bu faaliyetlerin arkasındaki motivasyonlardan da oluştuğunu öne sürmeye devam etti.

Eysenck'e (1952a) göre "eşsiz kişi", "çeşitli niceliksel faktörlerin kesişme noktası"ndan başka bir şey değildir (Shackleton ve Fletcher'dan alıntı, 1984, s. 46).

HJ Eysenck Tarafından Geliştirilen Faktör Teorisi

Öte yandan HJ Eysenck, faktör analizinin insan kişiliğinin yapısını keşfetmek için yararlı bir araç olduğu konusunda Cattell ile aynı fikirdeydi, ancak Cattell'in birinci dereceden faktörlerin önemine ilişkin anlayışına katılmadı. Eysenck, birinci dereceden faktörlerin ikinci dereceden faktörlerden (on altı faktör) daha az önemli olduğuna inanıyordu. Eysenck'e göre birinci dereceden faktörler tutarlı bir şekilde keşfedilemeyecek kadar zayıf

---

²⁷ Rotter, J.B. (2000). Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement sychological Monograph, No. 609.

olduğundan, ikinci dereceden, ortogonal (veya ilişkisiz) faktörler tercih edilir. Bunun nedeni, Cattell'in On Altı Kişilik Faktörü Testinde (yani, Cattell'in 16PF'si) on altı farklı birinci dereceden faktörün varlığını doğrulamanın imkânsız olmasıdır. Eysenck, birinci dereceden faktörler nedeniyle ikinci dereceden, ortogonal (veya ilişkisiz) faktörlerin tercih edildiğini iddia etti (Eysenck, 1994, s. 51-53).

Bir şeyin ortogonal olduğu söylendiğinde, bu, bir bireyin bir bileşen üzerindeki puanını bilmenin o anlama geldiğini gösterir, kişinin diğer değişkenler üzerindeki puanlarını tahmin etmesine yardımcı olmaz. Eysenck ortogonal bileşenleri arıyordu, bu yüzden kendi çalışmasını yürüttü ve bunlardan üç tanesini belirledi:

“içe dönüklük-dışa dönüklük faktörü, nevrotiklik-stabilite faktörü ve psikotisizm-normallik faktörü “

Bu on altı öge, bu bileşenlerin her birinin içine değişen derecelerde ve geniş bir yoğunluk aralığında dâhil edilebilir, bu da bu faktörlerin geniş doğasını gösterir. HJ

Eysenck, araştırmasında bunlardan "süper faktörler" olarak söz etti (aktaran Eysenck, 1994, s. 54).

3.3. Kişiliğın Önemi

Ellis (1994) ve Skehan (1989) kişiliğı bireysel farklılıkların bir yönü olarak araştırmışlardır. Bu araştırmacıların ikisi de bulgularını yayınladı. Skehan, bu sonuçlardan bazılarını almış ve bunları, dışa dönüklük ve içe dönüklük ile ortaya çıkan sorunlara risk alma kavramlarını daha iyi ilişkilendirebilmek için uyarlamıştır (1989, s. 100-109). Ellis ise kişiliğın dışa dönüklük-içe dönüklük boyutunun doğrudan bağlantılı olan tek boyut olduğunu keşfetmiş ve sonuç olarak bu özel boyuta odaklanmıştır (1994, s. 519-520). Buraya kadar tartışılanlara göre, psikoloji alanındaki kişilik teorilerinin dil eğitimine ve öğretmenlere uygulanabileceği birkaç yol vardır²⁸

---

²⁸ Schmalt, H. (1999). Assessing the achievement motive using the grid technique. *Journal of Research in Personality*, 33, 109-130.

3.4. Psikoloji ve Etkileşim

Ellis, toplam altı farklı kişilik tipini tartışıyor, ancak ondan en çok dikkat çeken dışa dönüklük ve içe dönüklük arasındaki ayrım önemlidir. Ona göre bunun nedeni, dışadönüklük ve içe dönüklüğün köklü bir teoriyle ilişkili olması, oysa diğer kişilik türlerinin genel psikolojiden gelen yapılara yalnızca çok gevşek bir şekilde dayanmasıdır. Ellis'e (1994, sayfa 518) göre, altı grup tespit edilmiştir:

3.5. Dışa Dönüklük/İçe Dönüklük

Busch (1982) ve Strong (1983) tarafından Eysenck Kişilik Envanteri (EPI) kullanılarak yürütülen araştırma, dışa dönük öğrencilerin sosyal, canlı ve aktifken, içe dönük öğrenenler sessizdir ve sosyal olmayan etkinlikleri tercih ederler. Bu özellikleri belirlemek için EPI kullanılmıştır. Strong, dışa dönük gençlerin yeni materyalleri daha çabuk öğrendiklerini keşfetti²⁹

---

²⁹ Spangler, W. D. (1992). Validity of questionnaire and TAT measures of need for achievement: Two metaanalyses. *Psychological Bulletin*, 112, 140-154.

3.6. Risk Alma

Ely (1986) tarafından kişisel bildirim anketi kullanılarak yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, risk alan kişiler daha az isteksizlik göstermekte, karmaşık bir dil kullanmaya daha istekli olmakta ve hata toleransları daha yüksektir. Söyleyeceklerini teslim etmeden önce pratik yapma olasılıkları daha düşüktür. Ayrıca, risk alma ile sınıfa gönüllü katılım arasında olumlu bir ilişki vardır.

3.7. Belirsizliğe tolerans

Hem Naiman, hem de ark. (1978) ve Chapelle ve Roberts (1986), girdinin belirsizliğine karşı bir tür hoşgörüden hoşlanan öğrencilerin belirsiz yeni uyaranlarla başa çıkma becerisi gerektirdiği sonucuna varmak için bir öz bildirim ölçüsü olan Budners ölçeği MAT60'ı kullandılar. Ancak, hüsrana uğramadan ve otoriteye başvurmadan, bu yetenek öğrencinin yeterliliğini artırmaz.

3.8. Empati

Araştırmacılar Naiman ve ark. (1978) ve Guiora ve diğerleri. (1967), yüz ifadesindeki değişikliklerin

algılanmasını analiz eden bir Mikro Anlık İfade Testi olan Hogan Empati Ölçeğini kullandı ve birbiriyle çelişen iki sonuç keşfetti. Her iki çalışmada da verilerini toplamak için Hogan Empati Ölçeği kullanılmıştır. Naiman ve meslektaşlarının araştırmasına göre, empatik öğrenenler her zaman yetkin öğrenenler değildir.

Empatik öğrenenler, onları daha iyi anlamak için kendilerini diğer insanların bakış açısına koyabilen kişilerdir. Öte yandan, Guiora ve ark. Yeterlik ile pozitif bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Bir öğrencinin özgüven düzeyi, kendilerini ne ölçüde güvende hissettikleri ve dünyada önemli kişiler olduklarını düşündükleri olarak tanımlanabilir.

Kişinin benlik saygısını ifade etmenin çeşitli yolları vardır (genel, durumsal ve görev). Heyde (1979), Gardner (1972) ve Lambert (1972), öz-bildirim anketini kullanarak benlik saygısı ile sözlü çıktı arasında pozitif bir ilişki olduğunu keşfettiler. Aynı metodolojiyi kullanan Gardner ve Lambert (1972), anlamlı bir bağlantı belirlemede başarılı olamadı.

3.9. İnhibisyon

Denek inhibisyonunu azaltmak için, Guiora ve ark. (1972 ve 1980) katılımcılara bir miktar alkol ve valium sağladı. Alkol verilmesi deneklerin telaffuzunu iyileştirse de, valiumun fark edilebilir bir etkisi olmadı.

Öğrencilerin egolarını korumak için engeller oluşturma derecesine ketleme denir. Öğrenciler, dilsel egolarının uyarlanabilirlik derecesi veya ikinci dil ediniminin doğasında var olan kimlik çatışmasını yönetebilme dereceleri bakımından farklılık gösterir. Ellis ayrıca tüm bu farklı yorumların ve kişiliğin boyutlarının ortak bir noktası olduğunu fark etti:

Kişiliğin farklı yönlerini bir dil öğrenme süreciyle ilişkilendirmek zordur; bu teoriler için ampirik kanıtların olmaması, herhangi bir kişilik araştırmasının bulgularını öğrencilere yabancı bir dilde eğitim verme sürecine tutarlı bir şekilde uygulamanın zor olduğu anlamına gelir (Ellis, 1994, s. 517-523).

Ellis ayrıca, kişinin kişiliğinin çeşitli yönlerini belirlemenin zor olabileceğini ve her zaman net olmayan

şekillerde üst üste gelebileceğini belirtiyor. Bir kişinin kişiliğinin birçok yönünü değerlendirmek için kullanılan araçların çeşitli olduğunu ve bazı durumlarda geçerlilik ve güvenilirliklerinin sorgulandığını söyleyerek devam ediyor³⁰

Görünüşe göre bu endişeler, Ellis'i dil edinimi ile bu özellikler arasındaki bağlantıyı araştırırken bu faktörlerin çoğunu görmezden gelmeye sevk etti. Bunun yerine, kişiliğin üç boyuta ayrılabilceğini iddia eden Eysenck'in Özellikler Teorisine dönmüş gibi görünüyor:

“içe dönüklük ve dışa dönüklük, nevroitiklik ve istikrar ve psikotizm ve normallik”

Ellis, dışa dönüklük/içe dönüklük bileşeninin TESOL üzerinde çok daha güçlü bir etkiye sahip olduğu sonucuna vardı. Sonuç olarak, kişilik özelliklerinin dil edinimi üzerindeki etkisine ilişkin değerlendirmesinin kapsamını dışa dönüklük ve içe dönüklük boyutlarıyla sınırlamıştır.

---

³⁰ Gendlin, E.T. (2010). A Theory of Personality Change. New York: John Wiley & Sons,

Öte yandan, Skehan (1989) dil ediniminin şu üç temel yönünü ele alır:

“zekâ, risk alma kapasitesi ve dışa dönüklük ile içe dönüklük arasındaki denge”

Dışa dönüklük ve içe dönüklük ile birlikte risk almanın dil öğrenimi ile ilişkilendirilebileceğini ve kişiliğin son iki boyutunun dil öğrenimi üzerinde etkili bir etkiye sahip olduğunu iddia ediyor. Kişiliğin son iki boyutunun dil öğrenimi üzerinde etkili bir etkiye sahip olduğunu savunur.

3.10. İçe Dönük/Dışa Dönük Kişilik

Dışadönüklük ve içedönüklük bu ifadelerle ölçülebilecek tarzlardır. Dışa dönük karakterler genellikle sosyalken, içe dönük karakterlerin kendilerini tutma olasılıkları daha yüksektir.

Dışa dönük bir kişinin eylemi genellikle dış dünyaya yönelik olarak algılanırken, bir içe dönük kişinin etkinliği tipik olarak içsel olarak kendisine odaklanmış olarak görülür. Dışadönükler, başkalarının arkadaşlığından

hoşlanan, partilere gitmekten hoşlanan, çok sayıda arkadaşı olan ve yaptıkları her şeyde heyecan arayan kişilerdir.

Dışa dönükler, aynı zamanda canlı ve aktif olan heyecan arayanlardır. Dışadönükler için ders çalışmak zor olacaktır, çünkü kısmen, sosyal yapıları onların uzun süre odaklanmalarını zorlaştırır ve kısmen de sosyal yapıları, başkalarının dikkatlerini dağıtmasını kolaylaştırır.

Öte yandan, içe dönükler içine kapanıktır, yeni insanlarla tanışmak ve başkalarıyla sohbet etmek gibi sosyal etkileşimler yerine kitap okumak gibi barışçıl etkinlikleri tercih eder ve çok fazla heyecan içeren durumlardan genellikle kaçınırlar (Eysenck ve Chan 1982, s. 154, s. 154, Ellis 1994, s. 520).

Başka bir deyişle, dışadönükler motivasyonlarını "dışarıdan" alırlar ve dikkatleri kendi dışındaki şeylere odaklanır. Sakin ve kendinden emin izlenimi verirler, ancak gerçekte, onu gerçekten deneyimleyene kadar hayatı anlamakta zorlanırlar. Olumsuz duygular, düşük enerji seviyeleri veya stres yaşadıklarında teselli

kendilerinden başka kaynaklarda aramaya eğilimlidirler. Güçlerini dış dünyadan alırlar ve sürekli olarak kendilerinin ötesindeki dünyada amaç ararlar.

Öte yandan, içedönükler dürtülerini "içeriden" alırlar ve dış dünyadan çok fikirlerin, imgelerin ve tefekkürün iç dünyasıyla ilgilenirler. Enerjilerini çevreden değil kendi içlerinden alırlar.

Dışadönükler zamanlarını başkalarıyla etkileşime girerek geçirmeyi severken, içedönükler zamanlarını sessizce kendi başlarına düşünerek geçirmeyi tercih ederler. İçedönükler, hayatı tam olarak anlamadıkları sürece hayatı tam olarak deneyimleyemeyeceklerini hissederler. İnsanlar kendilerini suskun, ölçülü, sessiz, ürkek ve mesafeli gibi görüyorlar.

İçine kapanık biri bitkin düştüğünde, endişelendiğinde veya kendini iyi hissetmediğinde, gitmek ve yalnızca kendisini ilgilendiren bir öz-yansıtma etkinliğine katılmak için sessiz bir yer seçmesi muhtemeldir. İçedönükler, enerji ve anlam kaynaklarını kendi içlerinde ararlar.

Ellis (1994), ikinci bir dilin edinilmesiyle ilgili olduğu için dışa dönüklük ve ie dönüklük arasındaki bağlantıya dair iki ana hipotez olduğuna işaret eder. İlk bakışta, dışadönük öğrencilerin kişilerarası iletişimde temel becerileri kazanmada daha başarılı olacakları ima ediliyor gibi görünüyor.

Skehan, bu kavramla ilgili olarak, dışa dnklerin, bir gecikmeden sonra daha düşük hatırlama sergilemeleri anlamında, ie dnklere kıyasla biraz daha düşük performans gösterme eğilimi olduğunu, ie dnklerin ise bilgiyi daha etkili bir şekilde uzun vadeli olarak kodlayabildiklerini belirtiyor (Skehan 1989).

İkincisi, ie dönük öğrencilerin bilişsel akademik dil becerilerini artırmada daha başarılı olacaklarını ne sürüyor, ancak bu teori herhangi bir açık ampirik kanıtla desteklenmiyor.

Bununla birlikte, Ellis, diğer araştırmaların, iednklğn akademik dil ediniminin gelişimine yardımcı olduğu kavramına pek güven vermeyen çelişkili bulgular gösterdiğine dikkat çekiyor. Pek çok

araştırmacı, dışadönük olarak da bilinen sosyal öğrenenlerin konuşmaya, gruplara katılmaya, sınıfa katılmaya, gönüllü olmaya ve uygulama etkinliklerine katılmaya ve dil kullanımını en üst düzeye çıkarmaya daha yatkın olduklarını varsaymıştır.

Dili İletişim İçin Kullanarak Sınıf Dışındaki Fırsatları

Dışadönüklerin konuşma, gruplara katılma, sınıfa katılma, uygulama etkinliklerine katılma ve konuşma olasılıkları daha yüksektir. Bu nedenle, dışa dönük bir kişi, dil öğrenimi için uygun kişilik özelliğine sahip olarak hem sınıf içinde hem de sınıf dışında fayda sağlayacaktır. Bunun nedeni, teorisyenlerin çoğuna göre, bir dil öğrenmenin en iyi şekilde öğrenilen dili fiilen kullanmakla başarılmasıdır. Dışa dönük insanların bu özelliğe sahip olma olasılığı daha yüksektir (Skehan, 1989).

Dışa dönük öğrencilere karşı toplumsal bir önyargı olmasına rağmen, ie dönük insanların kendilerinde yanlış bir şey olduğuna inanmak için hiçbir nedenleri yoktur. Bunun bir sonucu olarak Skehan (1989), hem

dışadönüklüğün hem de içe dönüklüğün faydalı niteliklere sahip olduğunu ve aşırı bir şekilde hareket etmenin hedef dilin bazı bileşenlerinin gelişimine zarar verebileceğini öne sürmektedir.

3.11. Risk Alma Faktörleri

Risk alma isteği, kişiliğin dil edinimi üzerinde önemli bir etkisi olabilecek ikinci yönüdür. Önce olası sonuçları düşünmeden bir şeye doğru ilerleme eylemi, risk alma olarak bilinen gelişimsel özelliğin bir örneğidir. Bu tür bir ortamda öğrenmenin en başarılı olduğuna inanıldığından, öğrencilerin deney yapmak ve risk almak için kendilerini yeterince güvende hissettikleri, öğrenmeye elverişli bir ortam geliştirmek öğretmenin sorumluluğundadır. McClelland (1961), bazı öğrencilerin hedeflere ulaşma olasılığını orta riskli görevler olarak algıladıklarını ve bu öğrencilerin bu tür görevlerle geçmiş başarı geçmişlerine dayalı olarak bu tür zorluklara yanıt verdiklerini öne sürdü.

Spesifik olarak, öğrenciler bu tür zorluklara orta riskli görevlerle ilgili bir başarı geçmişi temelinde yanıt

vereceklerdir. McClelland'ın argümanına göre, başarısız öğrencilerin kendileri için aşırı yüksek veya düşük hedefler belirleyen kişiler olması muhtemeldir. Bu sonuçların hiçbiri muhtemelen sürekli öğrenmeye yol açmaz, bu nedenle başarısız öğrencilerin başarılı olma olasılığı düşüktür³¹

Aynı şekilde Skehan, etkili öğrencilerin, karşı karşıya oldukları zorlukları, bu zorlukları tamamlayabilecekleri anlamında orta riskli olarak gören kişiler olacağına inanıyor. Bu nedenle, daha uzun bir süre boyunca başarıya katkıda bulunan birikimli öğrenme etkinliklerine katılma olasılıkları daha yüksek olacaktır. Risk alanlar genellikle yapmak üzere oldukları şeyin pratiğini yaparlar. Belirsizliğe karşı toleranslıdırlar ve karmaşık kavramları kullanırken hata yapma olasılığından endişe duymazlar. Kendilerini tehlikeli durumlara sokmaktan korkmazlar.

Ely (1986) tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre derse bağlılık, risk alma ve ders

---

³¹Bandura, A. (1986). Social Foundations of Thought and Action: A Social-Cognitive Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, p.522

performansı gibi değişkenler birbirine bağlıdır. Bir öğrencinin yeteneğinin ve dürtüsünün sınıfa hem katılımlarında hem de başarı düzeylerinde bir rolü olduğuna inanıldığını not etmek önemlidir. Bu çalışmanın bulguları, araştırmacıları risk alan öğrencilerin sınıfa daha fazla katıldıkları sonucuna götürdü. Sonuç olarak, bu öğrencilerin dil yeterliliklerini geliştirmeleri mümkündür;

“Bu, dil yeterliliğinin dilin daha kapsamlı kullanımıyla önemli ölçüde arttığı dikkate alındığında özellikle doğrudur.”

Ely, risk alma yapısının dört farklı boyuta ayrılabilceğini detaylandırdı:

(1) Yeni karşılaşılan bir dil öğesini kullanma konusunda tereddüt etmeme; karmaşık veya zor olarak algılanan dil öğelerini kullanma isteği; dili kullanırken yanlışlık veya yanlışlık olasılığına tolerans;

(2) Ve yeni bir unsuru yüksek sesle kullanmaya çalışmadan önce sessizce prova yapma eğilimi.

Skehan, sosyal temas içeren ortamlarda risk almanın, dili duyma ve geri bildirim alma olasılıklarını artıracığı sonucuna vardığını gözlemledi. Risk alanlar, diğer insanlarla herhangi bir şekilde ilişki kurmaktan, onların dilini konuşmaktan, çıktılardan yararlanmaktan ve fonksiyonel uygulamaya katılmaktan korkmazlar çünkü söylemek istediklerini küçük ayrıntılar hakkında endişelenmeden veya hata yapmadan iletmeyi tercih ederler. . Mevcut dil sisteminin sınırlarını zorlayan birinin risk almaya istekli olması daha olasıdır.

Çeşitli kişilik özellikleri üzerine yapılan araştırmalara göre, öğrencilerini risk almaya teşvik edecek bir dil öğretmenin şu dört özelliği taşıması gerekir:

- (1) Belirsiz durumlarla nasıl başa çıkılacağı konusunda örnek olmak.
- (2) Öğrencilerin özgüvenini artırmak için bir strateji, kişinin kendisinin hesaplanmış riskler almaya hazır olduğunu göstermesidir.
- (3) Modelleme yoluyla önemli miktarda duygusal ve sosyal davranışın öğrenilebileceği gösterilmiştir

(Bandura, 1977). Bu, bir öğretmenin hataları ve yanlış yönergeleri ele alma biçiminde görülebilir ve eğitimcilerin, profesyonellerin bile hata yapabildiğini öğrencilerine göstermeleri önemlidir.

(4) Öğrenciler, öğretmenin sınıftan sorumlu olduğundan ve sınıfın nereye gittiğini anladığından emin olduklarında, işlerinde riske girme konusunda kendilerini daha rahat hissedeceklerdir. Bir hata yapsalar ya da yanlış yöne sapsalar bile, öğretmenin onları tekrar yola sokabileceğinden ve tekrar doğru yola döndürebileceğinden emin olacaklar.

Sonuç olarak, öğretmen iyi organize olarak ve öğretilen materyalde sağlam bir temele sahip olarak ortaya çıkabilecek herhangi bir durumla başa çıkabilmelidir. Hata yapmanın olumsuz etkilerini azaltmak için elinizden gelenin en iyisini yapın. Pek çok eğitim ortamında değerlendirmeye verilen önemli vurgu nedeniyle, çok sayıda öğrenci risk alma davranışları sergileme konusunda isteksizdir. Sınıfın önünde bir hata yaparlarsa genel notlarının olumsuz etkileneceğinden endişe ederler.

Bu nedenle, öğrenme sürecini değerlendirmenin sonucundan ayrı olarak bölmek faydalı olacaktır.³²

Öğrenciler, sınıf içi etkinliklerin bir değerlendirme için hazırlık işlevi göreceğini ancak etkinliklerin kendilerinin değerlendirilmeyeceğini bilirlerse, o zaman sınıf içi etkinlikler sırasında hazırlanma şansından yararlanmak için aynı derecede motive olurlar. Tam öğrenme üzerine yapılan araştırmalar yoluyla, öğrencilerin asıl sınava girmeden önce bilgilerini kendi kendilerine değerlendirmelerine izin vermenin yararlı olduğu gösterilmiştir (Bloom, 1984). Risk alma şansları verin Öğretmen, öğrencileri risk almaya teşvik etmek için şanslar yaratmaktan sorumludur. Bu, tüm konuşmayı kendiniz yapmamanız gerektiğini gösterir. Dersleri dışarıdan görenler, bazen öğretmenlerin ve öğrencilerinin gösterdiği çaba arasındaki eşitsizlik karşısında şaşırırlar (Weimer, 1989).

---

³² Ozer, D. J. (1986). Consistency in personality. Berlin, Germany: Springer Publishing Company.

3.12.İyi ve Kötü Arasında Bir Karşılaştırma

Öğrenme perspektifinin bir dizi avantajı vardır; bunlardan biri, çoğaltılabilen, doğası gereği bilimsel olan ve desteklenen deneylere dayanan ikna edici kanıtlara sahip olmasıdır. Karmaşık kalıpları bileşen parçalarına ayırarak birçok davranış senaryosu için açıklamalar sağladığı çevre ortamının önemini kabul eder. Çeşitli ortamlarda sorunlu davranışların tedavisinde kullanılacak davranışsal eğilimlerin ve duygusal tepkilerin anlaşılmasında da önemlidir.

Bununla birlikte, öğrenme bakış açısıyla bağlantılı bazı dezavantajlar vardır; örneğin, bir bireyin kişiliğine odaklanmak yerine davranış ve bu davranıştaki değişiklikleri açıklama eğilimine sahiptir. Bu özel bakış açısı, kişilik kavramını açıklamakta başarısız olur ve aynı zamanda, ortaya çıkabilecek sayısız bireysel ayrımı dikkate almayarak biyolojinin oynadığı işlevi de göz ardı eder.

Kapsamlı kişilik değerlendirmelerinin bulunmaması nedeniyle, öğrenme bakış açısı argümanlarında herhangi

bir vaka çalışması içermez. (Direnzo, 1974) Endleman'a (1967) göre, psikodinamik bakış açısı, bir bireyin bir ailedeki erken yaşamının cinsel dürtüleri üzerindeki etkilerine ve ayrıca bu dürtülerin bilinçsizce nasıl etkilendiğine ve bunların bireyin gelişiminin cinsel olmayan yönleri üzerindeki etkisine odaklanır.

Başka bir deyişle, psikodinamik bakış açısı, bir bireyin cinsel dürtülerinin, bir aile içindeki erken yaşamından nasıl etkilendiğini inceler. Psikanalitik bakış açısından gelişen neoanalitik bakış açısı, bireyin ayırt edici kimliğinin merkezi olarak görülen ego ile ilgilenir. Bir kişinin hem iç hem de dış dürtüleriyle başa çıkmak için egonun kullandığı birçok stratejiye odaklanır.

Bu bakış açısının erdemlerinden biri, davranışın son derece kapsamlı bir açıklamasını sunmasıdır; bu, yalnızca bilinçdışı zihnin oynadığı role değil, aynı zamanda kazanılan deneyimlerin oynadığı role de vurgu yapar. Erken bebeklik döneminde Sadece egonun koruma sistemlerine değil, aynı zamanda davranışın şekillendirilebilirliğine de güçlü bir vurgu yapılır. Bu özel bakış açısının araştırılması, psikolojinin zihinsel

bozuklukların tedavisinde kullanılabileceği yollara ilgi uyandırdı. Yine de psikanalitik bakış açısıyla ilişkilendirilen birçok kusur vardır ve bu kusurlardan biri, bu bakış açısının incelenmesinde kullanılan fikirlerin iyi biçimlendirilmemiş olmasıdır. Örneğin, zihinsel enerji fikri ve onu ölçmek için kullanılan birimler hiçbir şekilde iyi tanımlanmamış veya ölçülmemiştir. Bu bakış açısı, alıntı yaptığı araştırmalara hiçbir bilimsel destek sağlamamakta ve çevrenin insan davranışlarını belirlemede oynadığı rolü göz ardı etmektedir³³

Teorinin kusurlarından biri daha, bireyin cinsel arzusunun davranışını etkileme biçimine aşırı derecede odaklanmasıdır (Crowne, 1979).

3.13.Hümanizme Dayalı Bakış

Bu bakış açısına ve özellikle de hümanistik bileşenine göre insan, hem kendini geliştirme yeteneğine sahip hem de doğuştan terbiyeli bir varlık olarak nitelendirilir. İnsan ile sağlık, gelişme, olgunluk ve bağımsız işleyiş kavramları arasında bağ kurar. İnsanın bütünlüğe ve

---

³³Buss, A.H. & Plomin, R.A. (1975). A Temperament Theory of Personality Development. New York: Wiley Interscience

güzelliğe doğru organik olarak gelişme ve olgunlaşma yeteneğini vurgulayan hümanist bakış açısı, bu potansiyele merkezi vurgusu nedeniyle bir iyimserlik duygusu da taşır. Bu bakış açısı, bir dizi varsayım üzerine kuruludur, bunlardan biri, bireysel bir benliğin var olduğu ve bu benliğin yalnızca son derece farklı değil, aynı zamanda çok güzel bir şekle sahip olmasıdır. Bu benlik, her bireyin benliğini ayırt edici kılan, değişimin yanı sıra gelişmeye de muktedirdir (Benet, 2005).

Güçlü Yönler ve Zayıf Yönler (Özer, 1986)

Bu yaklaşımın her bireyin deneyimlerinin geçerliliğine ve bu deneyimlerin benzersizliğine vurgu yaptığı ileri sürülmektedir. Bu bakış açısı umut verici özelliğinden dolayı, insanoğlunun karşılaştığı zorluklarla başa çıkmak için yapıcı öneriler sunmaktadır. Hümanist yaklaşım, çok çeşitli bağlamlarda kullanılabilir ve bir kişinin nasıl otantik ve anlamlı bir hayat yaşayabileceği sorusunu ele alırken geleneksel tedavi biçimlerinden daha üstündür. Kişinin kendi gerçekliğini daha derinden takdir etmesi ve kendi duygularıyla daha yakın bir bağ kurması, iki ek faydadır. Bununla birlikte, birkaç kusuru vardır;

bunlardan biri, insanların eylemlerini, fikirlerini ve duygularını etkileyen diğer faktörleri dikkate almamasıdır. Bu faktörler, diğerlerinin yanı sıra özellikler, kalıtım, bilinçsizlik ve öğrenmeyi içerir.

Bu yöntem, bilimsel araştırma için gereken bilimsel kesinlikten yoksun olduğu için, onun incelenmesi bilimsel olarak kabul edilemez. Bu, bir kişinin zihni ile atomlar ve moleküller arasında var olan ayrımı vurgular. Benzerliklerin ve değişkenliklerin incelenmesi bir kişilik yapısının varlığına ilişkin öğrenme perspektifinden ve özellik görüşünden, psikodinamik perspektiften ve biyolojik perspektiften gelen argümanlar birbiriyle çatışır.

Bu alternatif bakış açılarına göre insan, özellikler perspektifinde eğilimler, psikodinamik bakış açısında içgüdüler, hümanist bakış açısında dürtüler ve biyolojik bakış açısında mizaç olarak adlandırılan temel bir kişilik yapısına doğuştan sahiptir.³⁴

---

³⁴Paulhus, D. L. & Harms, P. D. (2004). Measuring cognitive ability with the overclaiming technique. *Intelligence*, 32, 297-314.

Freud, insan gelişiminin hayatta kalmasında son derece önemli olan dürtülerden oluştuğunu kabul ettiğinden, psikodinamik bakış açısının evrim yöntemiyle sıkı bir bağı vardır. Bu bağlantı, insanın evriminin aşamalar halinde gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır.

Kişiliğe ilişkin çeşitli bakış açıları arasında bir bağlantı vardır, çünkü hepsinin birincil araştırma konusu olarak bakış açısına odaklanmaktadır. Yine de, her birinin kullandığı benzersiz teknikler, argümanlar ve gerekçeler, aralarındaki farklılıkları ortaya çıkarır ve bu da benzersiz fikirlerin geliştirilmesine yol açar. Soruşturmalarının çoğunluğu tarafından görüldüğü gibi, dezavantajlarından biri olan daha fazla soruşturma için alan vardır. Bazı akademisyenler çeşitli görüşler üzerinde parça parça çalışırken, diğerleri daha sonra teorilere dönüşen dört ila beş farklı bakış açısı oluşturmak için bağlantılı bakış açıları üzerindeki çalışmalarını bütünleştirir.

Örneğin, özellik perspektifi, özellik görünümünün genel eğilim perspektifinin ayrılmaz bir bileşeni olması nedeniyle, eğilim perspektifiyle bağlantılıdır (Bouchard, 2001).

- (1) Bugün kim olduğumuza ne katkıda bulunur?
- (2) Bedenimiz mi, zihnimiz mi, ruhumuz mu yoksa ikisi birden mi ki olduğumuzu belirler?

Şüphesiz, cevap bunların her ikisidir. Evrensel olarak kabul edilen tek bir kişilik tanımı olmamasına rağmen, teorilerin çoğu, bireyin motivasyonlarına ve çevreleriyle psikolojik etkileşimlerine odaklanır. Beceriler, değerler, ilgi alanları ve kişilik özellikleri, etkili profesyonel gelişimin yapı taşını oluşturan dört bileşendir.

Kişilik, sıradan insanın deyimiyle, diğer insanların dikkatini ve hayranlığını çekme eğiliminde olan karizmatik özelliği ifade eder. İnsanlığa bahşedilen göksel lütuf, Yunanca'da "armağan" veya "lütuf" anlamına gelen büyüleyici özellik olarak anılırdı. Bu, normalde sıradan insanların olağanüstü, hatta insanüstü yetenekler sergileyebileceği fikrine kendi başına güven veren bir özelliktir.

İçimizdeki Bu İnsani Niteliklerden Faydalanabiliyor Muyuz?

Karizma doğuştan olsa da, paradoksal olarak geliştirilebilen bir şeydir. Bazı insanlar bunun cinsel çekiciliğe, çok fazla canlılığa veya kişinin kendini ifade etme kapasitesine sahip olduğunu düşünür. Kişilik, kalıtsal olduğu kadar yetiştirilebilen bir şeydir. Bir çocuğun ebeveynlerinin bakış açıları, o çocuğun kişiliğini şekillendirme gücüne sahiptir.

Doğa ve yetiştirme, bireyin kimliğinin oluşumunda önemli bir rol oynamak için birlikte çalışır; kimliklerimiz, çevremizde edindiğimiz deneyimlerin vücudumuzu oluşturan genetik materyalle iç içe geçmesinin ürünüdür.

"Kökleşmiş davranış kalıpları" terimi, bir kişinin kişiliğini tanımlamaya yönelik yaklaşımlardan biridir. Bu modeller, bir kişinin kendisiyle olduğu kadar çevresiyle nasıl etkileşime girdiğini, algıladığını ve düşündüğünü kapsar. Kişilik özellikleri, bir bireyin kişiliğinin göze çarpan özellikleridir ve her zaman bir ruhsal bozukluğu göstermeyebilir.

Yazarlar genellikle "kişilik" kelimesinin anlamını kendilerine özgü şekillerde yorumlarlar. İnsanların çevreleriyle sahip oldukları benzersiz davranışsal ilişkiyi ifade eden bir terimdir. Kavramsal olarak karşılaştırılabilir kavramsal çerçeveler kullanarak normal kişiliği ve düzensiz psikolojik işlevi incelemek yaygın bir uygulamadır.

Normal ve patolojik davranışın yapısını, içeriğini ve dinamiklerini açıklamak için öne sürülen çeşitli hipotezler vardır. Bu teorik modeller, insan davranışını anlamayı kolaylaştırmayı, bu davranış hakkında doğru tahminlerde bulunmayı ve nihayetinde üzerinde terapötik kontrol uygulamayı amaçlamaktadır. Çeşitli varsayımlar, geliştirilen birçok teorik modelin temelini oluşturur.

Hiçbir teori, normal insan davranışını tatmin edici bir şekilde tanımlayıp öngörememiştir ve herhangi bir teori, pek çok farklı sapkın davranışı yeterince açıklayamamıştır. Bunların hiçbiri tek bir teori ile mümkün olmamıştır.

Normal kişiliğin oluşumunu ve evrimini açıklamak için öne sürülen birçok farklı teori vardır. Bu teoriler, kişiliğin bir veya daha fazla yönüne, ayrıca psikopatoloji fikrine ve psikoterapi gibi tedavi yöntemlerine odaklanmıştır.

Vedalar, Bhagavad-Gita ve diğer eski metinler ve yorumlar, insan kişiliğine atıfta bulunur. Özellikle Bhagavad-Gita, üç farklı karakter tipini (Gunatraya vibhaga) ve ayrıca bir insanda insan davranışını belirleyen ilahi ve şeytani niteliklere sahip olmayı anlatır³⁵

3.14. Sebep-Sonuç İlişkisi

Sebep-sonuç ilişkisi üzerinde bir etkisi olabilecek diyet talimatları bile dâhil edilmiştir. Astroloji, Vedangalardan geliştirilmiş eski bir Sastra'dır ve sadece kişinin doğası hakkında değil, aynı zamanda doğum anları hakkında da konuşur.

---

³⁵ Freud, S. (1935), A General Introduction to Psychoanalysis. New York: Washington Square Press, p. 163

Astrolojinin insan kişiliği üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı veya belirli bir kişilik özelliğinin veya nitelikler dizisinin gelişiminden sorumlu olup olmadığı tam olarak açık değildir.

Michel Gauquelin, önemli kişilerin seçtikleri kariyerler ile doğduklarında gökyüzünde belirli bir konumda bulunan gezegen arasında şaşırtıcı bir ilişki keşfetti; yine de Gauquelin'in tekniği diğer araştırmacılar tarafından yoğun bir şekilde sorgulandı. Gauquelin bile iddiasının doğruluğunu kanıtlayamayacağını itiraf etti³⁶

3.15. Farklı Astrolojik İşaret

12 farklı astrolojik işaret vardır ve her biri dört elementten birine karşılık gelir: hava, ateş, su veya toprak. Bu bileşenler, her birimizin içinde bulunan temel bir enerji türünü temsil eder. Su burcunda doğanlar, özellikle duygusal ve aşırı duyarlı bir doğaya sahiptir.

---

³⁶ Pennebaker, J. W. & Francis, M. E. (1996). Cognitive, emotional and language processes in disclosure. *Cognition and Emotion*, 10, 601-626

Güçlü bir sezgi kapasiteleri vardır ve motivasyonları genellikle kendileri için bile bir muammadır. Su burcu, yakın kişisel ilişkilerin yanı sıra felsefi tartışmalardan da hoşlanır. Yaptıkları hemen hemen her şeyde sağduyulu davranırlar ve değer verdikleri insanlar için her zaman hazır bulunurlar. Yengeç, Akrep ve Balık su ile ilişkili burçlardır. Ateş burcunda doğanlar genellikle tutkulu, aktif ve değişkendir.

Çabuk sinirlenirler ama aynı zamanda çabuk affederler. Sınırsız miktarda enerjiye sahip kâşiflerdir. Etkileyici bir fiziksel dayanıklılığa sahipler ve diğerlerinin arzu etmesi için bir model görevi görüyorlar³⁷

Ateş burcunda doğanlar zeki, kendini bilen, yaratıcı ve idealisttirler ve sürekli harekete geçmeye hazırdırlar. Koç, Aslan ve Yay, ateşle ilişkili burçlardır.

Hava işaretleri, başkalarıyla iletişim kurmayı ve başkalarıyla anlamlı bağlantılar kurmayı seven mantıklı, girişken varlıklardır. Aynı zamanda giden, akıllı, konuşkan ve analitik olan düşünceli bireylerdir.

---

³⁷ Duckworth, A. L. Kim, B., & Tsukayama, E. (2013). Life stress impairs self-control in early adolescence. *Frontiers in Developmental Psychology*, 3, 1-12.

Entelektüel söylemlerde bulunmayı, başkalarıyla bir araya gelmeyi ve kaliteli literatürü okumayı severler. İçgöröleri bazen oldukça sığ olsa da rehberlik etmekten zevk alırlar. İkizler, Terazi ve Kova, hava ile ilişkili burçlardır.

Dünya ile ilişkili zodyak işaretleri, bizi "topraklanmış" ve gerçeklikle temas halinde tutanlardır. Pratik ve geleneksel olma eğilimindedirler, ancak aynı zamanda güçlü duygu ve duygulara da sahiptirler. İçinde yaşadığımız maddi dünyada bir temelleri vardır ve somut nesnelere dönüştürülebilirler.

Güvenilir, güvenilir ve tutarlıdırlar ve en zorlu koşullarda bile çalışanlarının yanında olurlar. Oğlak, Başak ve Boğa, dünya ile ilişkili zodyak işaretleridir. Astrolojinin öncelikli hedefleri, bu enerjiyi hayatımızın yapıcı unsurlarına yönlendirmemize yardımcı olmak, potansiyelimizin ve bizi tanımlayan iyi niteliklerin farkındalığını geliştirmek ve olumsuz özelliklerimizin ortaya çıkardığı zorlukların üstesinden gelmemize yardımcı olmaktır. Bu dört bileşen, astrolojik burçlara

karşılık gelen benzersiz kişilik tiplerinin aydınlatılmasına katkıda bulunur³⁸

Zodyak'ın dört bileşeni, duygular, eylemler ve düşünme biçimleri dâhil olmak üzere karakterin temel yönleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Astrologlara göre, bir kişinin doğduğu ay, kişilikleri ve yaşamdaki nihai kaderleri hakkında gizemler taşır; Bir kişinin doğum ayı, başarı düzeylerini veya sağlıklarını etkileyebilir. Hem Ay hem de Merkür, Vedic astrolojide zihnin temsilleri olarak kabul edilir. Merkür, aklın mantıksal akıl olarak bilinen kısmından sorumludur, oysa Ay, akılla ilgili diğer her şeyden sorumludur.

Ay kendi ışığını üretmediği için ruhtan gelen ışığı yansıtmak zorunda kalır çünkü Güneş ezeli ruhun hükümdarıdır. Ay'ın genel olarak insan farkındalığı üzerinde hem düşünceleri hem de duyguları kapsayan bir tür etkisi olduğuna inanılır. Zekâyı temsil eden Merkür'ün Vedic mitolojiye göre Ay'dan doğduğu söylenir. Merkür'ün babası Ay'dır. Ay, öznel gerçekliği

---

³⁸ Research?" Journal of Personality and Social Psychology, 47,1304-1309.

veya koşullanmış zihni temsil ederken, Merkür gezegeni nesnel gerçekliği ve rasyonel zihni temsil ediyordu.

3.16.Çağdaş Düşünceyi Biyolojik Sistemlerle Bağlama Çabaları

Modern zamanlarda, antik ve arkaik olana ek olarak, M.Ö. Koleriktirler, yani ateşli bir öfkeleri vardır, iyimser oldukları anlamına gelir, melankoli yani kasvetli ve balgamlıdırlar (yavaş hareket ederler). Bu mizaçların vücudumuzu düzenleyen dört sıvıdan veya iç sıvıdan türediği düşünülüyordu. Bu dört sıvı balgam, sarı safra, kara safra ve kandır. Zihin ve beden aynı madalyonun iki yüzü olduğu dikkate alındığında, bu büyük olasılıkla beden ve zihnin operasyonlarını birleştirmek için ilk çabadır.

Fransız bir filozof olan René Descartes, beden ve zihnin iki farklı varlık olduğu fikrini öneren ilk kişi olarak kabul edilir³⁹

---

³⁹ Kavirayani KM. Astrology and mental illness. AP J Psychol Med 2013;14:95-102.
Back to cited text no. 1

Çalışmasından önce, beden-zihin ikiliği hakkında muhtemelen hiçbir anlaşmazlık yoktu. Her ikisi de birbirinden farklı olan bedene Res extensa ve zekâya Res cogitans olarak atıfta bulundu.

Hipokrat'ın hastalıkların bu vücut sıvılarının dengelenmemesinin bir sonucu olduğunu tanımlaması, kişiliğin hem fiziksel hem de psikolojik rahatsızlıkların habercisi olduğunun iyi bir göstergesidir; belirli bir kişilik tipi, kişiyi belirli bir hastalığa (fiziksel veya psikolojik) karşı daha duyarlı hale getirebilir. Beden ve zihnin iki ayrı varlık mı yoksa birbiriyle bütünleşmiş bir varlık mı olduğu sorusu muhtemelen birçok çalışanın zihnini meşgul eden bir sorudur.

Vücut tipi ile kişilik arasındaki ilişki, Alman psikiyatrist Ernst Kretschmer'in eserlerine, özellikle de Kretschmer'in morfolojik teori olarak adlandırdığı ve ilk olarak 1921'de yayınlanan *Physique and Character* adlı kitabına yansımıştır. Hastaları arasında zayıf, oldukça zayıf (astenik) bir vücut yapısının yanı sıra kaslı (atletik) bir fiziğin sıklıkla şizofreni hastalarının özelliği olduğunu, oysa manik-depresif hastalarda kısa, tıbbi (piknik) bir

yapının sıklıkla bulunduğunu yazdı. Ayrıca kaslı (atletik) bir fiziğin bipolar bozukluğu olan hastaların sıklıkla özelliği olduğunu söyledi⁴⁰

1940'larda William H. Sheldon, insan vücudu ile insan zihni arasında bir bağlantı kurmaya çalıştı. Ayrıca insanların kişiliklerini sınıflandırmak için bir sistem geliştirdi.

Yumuşak ve yuvarlak olan endomorfik vücutların rahat ve sosyal oldukları düşünülüyordu. Güçlü ve kaslı olan mezomorfik bedenlerin aktif, dışa dönük ve iddialı olduğu düşünülüyordu. İnce ve kırılğan olan ektomorfik bedenlerin içe dönük, artistik ve entelektüel oldukları düşünülüyordu.

3.17. Psikososyal Doğaya İlişkin Teoriler

Sigmund Freud'un (1856-1939) klasik psikanalitik teorisi, kişiliği, İd tarafından temsil edilen biyolojik yönlerin, ego tarafından temsil edilen psikolojik yönlerin ve süper ego tarafından temsil edilen sosyal yönlerin bir

---

⁴⁰ Plaut, V. Adams, G., & Anderson, S. (2009). Does attractiveness buy happiness? "It depends on where you're from." Personal

bileşimi olarak açıkladı. Jean Paul Sartre (1905–1980) tarafından kurulan Varoluşçuluk ekolü ile ilişkilendirilen ve diğer kuramlarla birlikte geçmişte meydana gelen olaylara odaklanmak yerine bugün burada, yarın orada yani güncel deneyimlere vurgu yapan varoluşçuluk kuramı, sadece kişiliğin nasıl oluştuğunu ve düşünce, duygu ve davranışların nasıl etkilenebileceğini açıklamaya çalışan bir çalışma grubuna bir örnektir.⁴¹

3.18. Özellikler Teorisi

Allport ve Odbert (1936) kapsamlı bir çalışma yürüttüler ve insan özelliklerini karakterize etmek için kullanılan isimler olan yaklaşık 18.000 özellik keşfettiler. Bir özellik uzmanı olarak tanınan bir psikolog olan Gordon Allport, kişilik özelliklerine benzer 4.500 terimlik bir liste derlendi ve bunları üç özellik katmanına ayırdı. Allport'un üç özellik seviyesinin her birinin bir açıklaması:

---

⁴¹ Piot-Ziegler, C. Sassi, M., Raffoul, W., & Delaloye, J. (2010). Mastectomy, body deconstruction, and impact on identity: A quantitative study. *British Journal of Health Psychology*, 15, 479–510

"Önemli özellik" terimi, baskın olan ve bir kişinin nasıl davranacağını belirleyen özelliği ifade eder. Zenginlik ve kötü şöhret ihtiyacı gibi baskın dürtüler ve meşguliyetlerdir. "Merkezi özellik" terimi, her bireyde değişen derecelerde bulunabilen genel bir kaliteye atıfta bulunur. Temel nitelikler kadar baskın olmasalar da davranışlarımızın çoğundan sorumlu olan temel bileşenlerdir.

Dürüstlük, temel bir özelliğin iyi bir örneğidir. İkincil özellikler, yalnızca belirli koşullar altında (çok yakın bir arkadaşın bilebileceği belirli beğeniler veya beğenmemeler gibi) ortaya çıkmalarıyla karakterize edilir. İnsan karmaşıklığının doğru bir temsilini oluşturmak için görüntüye dâhil edilmeleri gerekir.”

3.19. Psikobiyolojik Model

En yüksek türden karakter ve mizaç Galen'in dört mizaç sistemi, kişilik tipi gösterge teorisinin erken bir versiyonuydu. Hipokrat'ın dört mizah tanımına dayanıyordu ve 1958'de klasik teoriye dayanan genişletilmiş bir sistem yayınlandı. Tarihsel olarak, MS

2. yüzyılda, Doktor Galen, dört mizaç veya vücut sıvısına dayalı olarak dört mizaç (melankolik, soğukkanlı, iyimser ve asabi) tanımladı. Bu mizaçlar arasında melankolik, soğukkanlı, iyimser ve kolerik bulunur. Sonunda dört klasik mizaç olarak anıldılar. Rudolf Steiner, daha yakın zamanlarda yaşamış ve ilkökul eğitiminde dört klasik mizacın önemini vurgulayan tanınmış bir eğitimciydi.

Günümüz tıbbında ve çağdaş psikolojide kullanılan metodolojilerde, günümüzde yürütülen mizaç araştırmalarında ne Galen ne de Steiner sıklıkla kullanılmamaktadır. 1950'lerin başlarında, Alexander Thomas, Stella Chess, Herbert G. Birch, Margaret Hertzig ve Sam Korn, bebek mizacıyla ilgili ünlü New York Longitudinal araştırmasını başlattılar. Bu çabaya Sam Korn (Thomas, Chess ve Birch; 1968) katıldı.

Araştırmanın ana vurgusu, mizaç özelliklerinin yaşamın farklı evrelerinde uyumu nasıl etkilediği üzerinedir. Duygu üzerine kurulu beceri ve alışkanlıkların bütünleşmesinin altında yatan duyum, çağrışım ve

motivasyon sürecine mizaç denir (nasıl davranış mizaç anlamına gelir (nasıl davranış))

3.20. Duyum, Çağrışım ve Motivasyon Süreci

Limbik sistem, Amigdala, Putamen, Caudate çekirdeği ve duyuşal merkez gibi beyin merkezleri ve devreleri birlikte, öğretilenin aksine genellikle doğuştan gelen, biyolojik temelli kişiliğın bileşenlerini yansıtır. "Mizaç" terimi genellikle bebeklere atıfta bulunmak için kullanılır, ancak 1920'lerde zamanla yapılan araştırmalar, mizacın bir kişinin hayatı boyunca sabit kalan bir şey olduğunu kanıtlamaya başladı.

Sembolizm ve soyutlama, davranışın "ne" yönü olan karakterin temel bileşenleridir. Kişinin hem sosyal çevresinde öğrenmesi hem de entelektüel arayışları, kişinin karakteri üzerinde bir etkiye sahiptir.

Neokorteks ve hipokampus, beynin kişiliği belirlemekten sorumlu olan kısımlarıdır. Aşağıdaki üç karakter tanımlaması tartışılmaktadır:

Düşünce ve eylem özerkliği (sorumlu, amaçlı ve becerikli). İşbirlikçi (hassasiyet, empati, yardımsever ve şefkatli). Kendini aşma (yaratıcı, sezgisel, ruhsal ve idealist). Hipokrat'ın sunduğu geleneksel açıklamanın yanı sıra, birçok farklı teoriyi ve bunlardan sorumlu beyin alanlarını ve nörotransmitterleri birleştirmek için çaba gösterilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BEŞ BÜYÜK KİŞİLİK KAVRAMI

Birçok bilim adamı, bir kişinin kişiliğini oluşturan beş temel özellik olduğu görüşündedir. Uzun yıllar boyunca, bu fikri destekleyen kanıtlar birikti. Beş Büyük'ü oluşturan beş şey şunlardır:

- (1)Yeni koşullardan kaçınmanın aksine deneyime uygunluk
- (2)Vicdanlılığa karşı dürtüsellik
- (3)Dışadönüklük ve içe dönüklük arasında karşılaştırma
- (4)Uyumluluk ve düşmanlığın yanı sıra nevroitiklik ve nevroitik olmamayı karşılaştırma (duygusal olarak kararlı ve strese tepkili)

Bu bileşenler, genel olarak, zamanın geçişinden etkilenmezler. Beş Faktörlü Kişilik Modeli, insan doğasının farklı yönlerini açıklamak için alanları kullanır ve bu kategorilerden biri de yeni deneyimlere açıklıktır. "Açıklık" terimi, beş farklı yön veya boyuta bölünebilen bir kaliteyi ifade eder:

- (1)Aktif bir hayal gücü (fantezi),
- (2)Estetiğe duyarlılık,
- (3)Kişinin kendi duygularının farkında olması,
- (4)Çeşitlilikten hoşlanma ve entelektüel merak.

Önemli miktarda psikometrik çalışmanın sonuçları, bu yönlerin veya özelliklerin birbiriyle yüksek oranda bağlantılı olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla açıklık, bir araya kümelenmiş belirli nitelikler, alışkanlıklar ve eğilimler grubundan oluşan küresel bir kişilik özelliği olarak düşünülebilir. Bu yaklaşım mümkündür çünkü açıklık, küresel bir kişilik özelliği olarak görülebilir.

Tedbirli veya dikkatli olmak, vicdanlılık olarak bilinen kişilik özelliğinin bir örneğidir. Vicdanlı olmak, kişinin bir görevi elinden gelen en iyi şekilde yapma ve diğer insanlara olan taahhütlerini yerine getirme niyetine sahip olmasıdır.

Vicdanlı olanlar, daha uysal ve düzensiz olanların aksine, verimli ve düzenli olma olasılıkları daha yüksektir. Tipik

olarak güvenilir olmanın yanı sıra öz disiplin gösterme, itaatkâr olma ve başarı odaklı olma eğilimleri vardır.

Kendine ve başkalarına karşı tutumlarında düzenli ve metodik, temkinli, analitik ve kasıtlı olmak gibi bireye özgü eylemlerle gösterilir. Yüksek düzeyde vicdanlılık sergileyenler genellikle güvenilir çalışanlardır. Ayrıca bunların kalabalığı takip eden kişiler olması da mümkündür. Aşırıya götürüldüğünde, bu özellikler aynı zamanda insanların davranış biçimlerinde işkolik, mükemmeliyetçi ve takıntılı olmasına neden olabilir.

Vicdanlı olma konusunda düşük puan alan bireylerin rahat olma, daha az hedef odaklı olma ve başarıya daha az motive olma olasılığı daha yüksektir. Bu kişiler ayrıca antisosyal ve yasa dışı davranışlara katılmaya daha yatkındır. Dışa dönüklük-içe dönüklük özelliği genellikle insan kişiliğinin en önemli özelliği olarak kabul edilir.

Carl Jung, içe dönüklük ve dışa dönüklük sözcüklerini popülerleştirmesiyle tanınır; yine de, bu terimlerin popüler anlayışı ve psikiyatrik kullanımı, Jung'un onları ilk geliştirdiğinde aklından geçenlerden farklıdır.

Dışa dönüklük, konuşkanlık, enerjiklik gibi özellikler kendini gösterme eğilimindeyken, daha çekingenlik ve yalnız kalmayı tercih etme gibi içe dönüklük özellikleri kendini ifade etme eğilimindedir.

Jung, libidonun aktığı yön perspektifinden eklemlediği iki farklı türde genel tutum tanımladı. "Dışa dönüklük" terimi, bir kişinin libido akışının genel yönü bireyden uzakta olduğunda kişilik tipini tanımlamak için kullanılır ve bu kişi "dışa dönük" olarak anılır. Kişinin libidosunun içe, kendine yönelmesi durumunda ortaya çıkan duruma içe dönüklük, bu durumu yaşayan kişiye içe dönük adı verilir. Bu iki kişi, uçucu kişilikleri ile dikkat çekiyor.

Dışa dönüklük ve içe dönüklük genellikle aynı sürekliliğin iki ucu olarak kabul edildiğinden, birinden yüksek puan alan birinin diğerinden düşük puan alması gerekir. Her birimizin hem dışa dönük hem de içe dönük bir tarafı vardır ve bu yönlerden biri genellikle diğerinden daha belirgindir. Öte yandan Jung, içedönüklüğü "hayata öznel psişik içerikler yoluyla yönelmeyle karakterize edilen bir tutum tipi" (kişinin içsel psişik faaliyetine odaklanma) olarak tanımladı ve

dışadönüklüğü "ilginin kendi üzerinde yoğunlaşmasıyla karakterize edilen bir tutum tipi" olarak tanımladı." Jung, kişilerarası davranışa odaklanmak yerine, içe dönüklüğü "dış nesneye ilginin yoğunlaşmasıyla karakterize edilen bir tutum türü" (dış dünyaya odaklanma) olarak tanımladı. Uyumluluk özelliği, nazik, empatik, işbirlikçi, sıcak ve düşünceli olarak görülen bireysel davranışsal özelliklerde kendini gösteren bir niteliktir. Uyumluluk, bu bireysel davranışsal özelliklerde kendini gösteren bir kişilik özelliğidir.

Günümüz kişilik psikolojisinde kişilik yapısının beş temel boyutundan biri olan uyumluluk, işbirliği ve sosyal uyumdaki bireysel farklılıkları yansıtır ve bu faktörlerin en önemlilerinden biri olarak kabul edilir⁴²

Düşük uyumluluk puanı, bencil davranış ve empati eksikliği ile ilişkilirken, bu boyuttaki yüksek puan, özgecilik ve empati ile ilişkilidir. Uyumluluk puanı çok düşük olanlar, birlikte çalışmak yerine başkalarını manipüle etme ve birbirleriyle rekabet etme gibi

---

⁴² Rorer, L. G. (1965). The great response-style myth. *Psychological Bulletin*, 63, 129-156.

göstergeler sergilerler. Uyumluluğun üst düzey bir özellik olduğu konusunda genel olarak fikir birliği vardır; bu, istatistiksel olarak bir araya gelme eğiliminde olan kişilik alt özelliklerinin bir koleksiyonuna atıfta bulunduğu anlamına gelir.

4.1. Sonuç

Güvenilirlik, açık sözlülük, fedakârlık, itaat, alçakgönüllülük ve yumuşak başlılık, uyumluluk şemsiyesi altında yer alan alt düzey özelliklerdir. Psikoloji alanında incelenebilecek "beş büyük" üst düzey kişilik özelliğinden biri nevrotiklidir. Yüksek düzeyde nevrotikliğe sahip kişilerin kararsız ruh hallerine sahip olma ve kaygı, endişe, korku, öfke, hayal kırıklığı, kıskançlık, suçluluk ve depresyon ve yalnızlık duyguları gibi çok çeşitli olumsuz duygular yaşama olasılığı ortalamadan daha yüksektir.

Yüksek düzeyde nevrotikliğe sahip kişilerde şizofreni gelişme riski de daha yüksektir. Nevrotik olan bireyler uyaranlara daha kötü tepki verirler ve rutin olayları potansiyel olarak tehlikeli ve küçük hayal kırıklıklarını

aşılmaz engeller olarak görmeye daha eğilimlidirler. Genellikle düşük benlik saygısı ve utangaçlıktan muzdariptirler ve dürtülerini dizginlemede ve tatmini ertelemede zorluk yaşayabilirler.

Yüksek nevroziklik indeksine sahip bireyler, duygudurum bozuklukları, anksiyete bozuklukları ve uyuşturucu kullanım bozukluğu gibi yaygın ruhsal hastalıkların gelişimi ve başlangıcı açısından daha büyük risk altındadır. Geleneksel olarak, bu akıl hastalıklarının semptomlarına nevroz denirdi.

KAYANAKÇA

Adler, A. (1910/1978). Masculine protest and a critique of Freud. In H. L. Ansbacher & R. R. Ansbacher (Eds.), *Co-operation between the sexes: Writings on women and men, love and marriage, and sexuality* (pp. 32-74). New York, NY: W. W. Norton & Company.

Adler, A. (1912a/1963). Psychological hermaphroditism and the masculine protest - The cardinal problem of nervous diseases. In A. Adler (Ed.), *The practice and theory of Individual Psychology* (pp. 17-22). Paterson, NJ: Littlefield, Adams & Co.

Adler, A. (1912b/1963). Dreams and dream-interpretation. In A. Adler (Ed.), *The practice and theory of Individual Psychology* (pp. 214-226). Paterson, NJ: Littlefield, Adams & Co.

Adler, Alexandra (1930a). Technique of educational guidance. In A. Adler (Ed.), *Guiding the child: On the principles of Individual Psychology* (pp. 102-118). New York, NY: Greenberg.

Adler, Alexandra (1930b). The only child. In A. Adler (Ed.), *Guiding the child: On the principles of Individual Psychology* (pp. 195-209). New York, NY: Greenberg.

Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social-Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, p.522

Beck, A. T. & Emery, G. (1985). *Anxiety disorders and phobias: A cognitive perspective*. New York, NY: Basic Books.

Beck, A. T. & Freeman, A. (1990). *Cognitive therapy of personality disorders*. New York, NY: Guilford Press.

Beck, A. T. (1999). *Prisoners of hate: The cognitive basis of anger, hostility, and violence*. New York, NY: HarperCollins Publishers.

Beck, A. T., Resnik, H. L. P., & Lettieri, D. J. (Eds.). (1974). *The prediction of suicide*. Bowie, MD: The Charles Press Publishers.

Beck, A. T. Rush, A. J., Shaw, B. F., & Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. New York, NY: Guilford Press.

Borkenau, P. & Liebler, A. (1993). "Convergence of Stranger Ratings of Personality and Intelligence with Self-ratings, Partner Rating, and Measured Intelligence, *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 546 – 553.

Buss, A.H. & Plomin, R.A. (1975). *A Temperament Theory of Personality Development*. New York: Wiley Interscience

Carlson, R. (1984). "What's Social about Social Psychology? Where's the Person in Personality Research?" *Journal of Personality and Social Psychology*, 47,1304-1309.

Duckworth, A. L. Kim, B., & Tsukayama, E. (2013). Life stress impairs self-control in early adolescence. *Frontiers in Developmental Psychology*, 3, 1-12.

Duckworth, A. L. Kirby, T., Tsukayama, E., Berstein, H., Ericsson, K. (2010). Deliberate practice spells success: Why grittier competitors triumph at the National Spelling Bee. *Social Psychological and Personality Science*, 2, 174-181.

Eysenck, S.B.G. & Eysenck, H.J. (1963). "The Validity of Questionnaire and Rating Assessments of Extraversion and Neuroticism, and their Factorial Stability", *British Journal of Psychology*, 54, 51-62

Freud, S. (1935), *A General Introduction to Psychoanalysis*. New York: Washington Square Press, p. 163.

Funder, D.C. (1995). "On the Accuracy of Personality Judgment: A Realistic Approach", *Psychological Review*, 102,652-670.

Gendlin, E.T. (2010). *A Theory of Personality Change*. New York: John Wiley & Sons,

Goldberg, L.R. (1993). "The Structure of Phenotypic Personality Traits", *American Psychologist*, 48, 26-34.

Harrington, D.M. Block, J.H., & Block, J. (1987). "Testing Aspects of Carl Rogers' Theory of Creative Environments: Child-rearing Antecedents of Creative Potential in Young Adolescent"s. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52,851-856

Hunsley, J. & Bailey, J.M. (1999). "The Clinical Utility of the Rorschach: Unfulfilled Promises and an Uncertain Future", *Psychological Assessment*, 11(3), 266-277.

John, O.P. (1990). *The "Big Five" Factor Taxonomy: Dimensions of Personality in the Natural Language and in Questionnaires*. New York: Guilford Press, 504.

Johnson, D.L. Wiebe, J.S., Gold, S.M., Andreasen, N.C. Hichwa, R.D., Watkins, G.L., & Ponto, L.L.B. (1999). "Cerebral Blood Flow and Personality: A Positron Emission Tomography Study", *American Journal of Psychiatry*, 156,252-257.

Kagan, J. (1989). *Unstable Ideas: Temperament, Cognition, and Self*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Kavirayani KM. Astrology and mental illness. *AP J Psychol Med* 2013;14:95-102. Back to cited text no. 1

Lachman, M.E. & Weaver, S. L. (1998). "The Sense of Control as a Moderator of Social Class Differences in Health and Well-being". *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 763-773.

Lefcourt, H.M. (1982). *Locus of Control: Current Trends in Theory and Research*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 523.

May, R. (1982). "The Problem of Evil: An Open Letter to Carl Rogers". *Journal of Humanistic Psychology*, 22,10-21.

Miller, P.A. Lefcourt, H.M., Holmes, J.G., Ware, E.E., & Saleh, W.E. (1986). "Marital Locus of Control and

Marital Problem Solving". *Journal of Personality & Social Psychology*, 51,161- 169.

Mischel, W. (1981). *Current Issues and Challenges in Personality*. Washington DC: American Psychological Association, 527.

Mukherjee, A. (2000), *Educational Psychology*, 3rd ed. Samaru-Zaria: Asakome & Co. Publishers, 250-273.

Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press.

Myers, D.G. (2001), *Psychology*. 6th ed. New York: Worth Publishers, 539-544.

Oladele, J.O. (2005), *Fundamentals of Educational Psychology*. 5th ed. Shomolu: Johns-Lad Publishers Ltd.

Ouellette, J.A. & Wood, W. (1998). "Habit and Intention in Everyday Life: The Multiple Processes by which Past Behavior Predicts Future Behavior". *Psychological Bulletin*, 124,54-74.

Ozer, D. J. (1986). *Consistency in personality*. Berlin, Germany: Springer Publishing Company.

Pals, J. L. (2005). *Transforming the self: A two-dimensional process model of identity construction within narratives of difficult life events*. Manuscript in preparation.

Paulhus, D. L. & Harms, P. D. (2004). *Measuring cognitive ability with the overclaiming technique*. *Intelligence*, 32, 297-314.

Paulhus, D.L. Lysy, D., & Yik, M. S M. (1998). Self-report measures of intelligence: Are they useful as proxy measures of IQ? *Journal of personality*, 66, 525- 554.

Pennebaker, J. W. & Francis, M. E. (1996). Cognitive, emotional and language processes in disclosure. *Cognition and Emotion*, 10, 601-626.

Pillay, Y. (2005). Racial identity as a predictor of the psychological health of African-American students at a predominantly White university. *Journal of Black Psychology*, 31, 46-66.

Pincott, J. (2013, March 13). Most of us live in fear of unleashing a Freudian slip. Do you? *Psychology Today*. <http://www.psychologytoday.com/articles/201203/slips-the-tongue>

Pinquart, M. & Soerensen, S. (2000). Influences of socioeconomic status, social network, and competence on subjective well-being in later life: A meta-analysis. *Psychology and Aging*, 15, 187-224.

Piot-Ziegler, C. Sassi, M., Raffoul, W., & Delaloye, J. (2010). Mastectomy, body deconstruction, and impact on identity: A quantitative study. *British Journal of Health Psychology*, 15, 479-510.

Pittenger, D. (2005). Cautionary comments regarding the MyersBriggs Type Indicator. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 57, 210-221.

Plaut, V. Adams, G., & Anderson, S. (2009). Does attractiveness buy happiness? "It depends on where you're from." Personal

Presson, P.K. & Benassi, V.A. (1996). "Locus of Control Orientation and Depressive Symptomatology: A Meta-analysis". *Journal of Social Behavior and Personality*, 11, 201-212.

Robbins S.P. & Judge T.A. (2009), *Organizational Behavior*. Prentice-Hall Inc.

Roberts B. W. & Robins, R. W. (2000). Broad dispositions, broad aspirations: The intersection of personality traits and major life goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 1284-1296.

Roberts, B. W. & Caspi, A. (2003). The cumulative continuity model of personality development: Striking a balance between continuity and change in personality traits across the life course. In R. M. Staudinger & U. Linderberger (Eds.), *Understanding human development: Lifespan psychology in exchange with other disciplines* (pp. 183-214). Dorecht, the Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Roberts, B. W. & DelVecchio, W. F. (2000). The rankorder consistency of personality traits from childhood to old age: A quantitative review of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 126, 3-25.

Roberts, B. W. & Pomerantz, E. M. (in press). On traits, situations and their integration: A developmental perspective. *Personality and Social Psychology Review*.

Roberts, B. W. & Wood, D. (in press). Personality development in the context of the neo-socioanalytic model of personality. In D. Mroczek & T. Little (Eds.), *Handbook of personality development*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Roberts, B. W., Bogg, T., Walton, K., Chyernyshenko, O. S., & Stark, S. (2004). A lexical approach to identifying the lower-order structure of conscientiousness. *Journal of Research in Personality*, 38, 164-178.

Rolfhus, E. & Ackerman, P. L. (1999). Assessing individual differences in knowledge: Knowledge, intelligence, and related traits. *Journal of Education Psychology*, 91, 511-526.

Rorer, L. G. (1965). The great response-style myth. *Psychological Bulletin*, 63, 129-156.

Rotter, J.B. (2000). *Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement* sychological Monograph, No. 609.

Schmalt, H. (1999). Assessing the achievement motive using the grid technique. *Journal of Research in Personality*, 33, 109-130.

Schmidt, F.L. & Hunter, J.E. (1998). "The Validity and Utility of Selection Methods in Personnel Psychology: Practical and Theoretical Implications of 85 Years of Research Findings". *Psychological Bulletin*, 124,262 – 274.

Schwarz, N. & Bells, H. (1992). Constructing reality in social judgment. In L. L. Martin & A. Tesser (Eds.), *The construction of social judgments* (pp. 217-245). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Sechrest, L. Stickle, T.R., & Stewart, M. (1998). *The Role of Assessment in Clinical Psychology*. New York: Pergamum, 495.

Shackleton, V. & Fletcher, C. (1984). *Individual differences: Theories and applications*. London: Methuen & Co.

Skehan, P. (1989). *Individual differences in second language learning*. London: Edward Arnold.

Smith, C. P. (Ed.). (1992). *Motivation and personality: Handbook of thematic content analysis*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Spain, J. S. Eaton, L. G., & Funder, D. C. (2000). Perspective on personality: The relative accuracy of self versus others for the prediction of emotion and behavior. *Journal of Personality*, 68, 837-867.

Spangler, W. D. (1992). Validity of questionnaire and TAT measures of need for achievement: Two metaanalyses. *Psychological Bulletin*, 112, 140-154.

Stewart, J. M. Healy Jr. & D. J. Ozer (Eds.), *Perspectives in personality: Approaches to understanding lives* (Vol. 3, pp. 59-89). London: Jessica Kingsley Publishers.
Allport, G.W. (1937), *Personality*, New York: Holt Publishers.

Strong, M. (1983). Social styles and second language acquisition of Spanish-speaking kindergarteners. *TESOL Quarterly*, 17, 241-258.

Strumpfer, D. (1970). Fear and affiliation during a disaster. *Journal of Social Psychology*, 82, 263–268.

Sturman, E. Mongrain, M., & Kohn, P. (2006). Attributional style as a predictor of hopelessness depression. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 20, 447–458.

Suarez-Balcazar, Y. Balcazar, F., & Taylor-Ritzler, T. (2009). Using the Internet to conduct research with culturally diverse populations: Challenges and opportunities. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 15, 96–103.

Suedfeld, P. Soriano, E., McMurtry, D., Paterson, H., Weiszbeck, T., & Krell, R. (2005). Erikson's components of a healthy personality among Holocaust survivors immediately and forty years after the war. *International Journal of Aging and Human Development*, 60, 229–248.

Suinn, R. (1999, March). Scaling the summit: Valuing ethnicity. *APA Monitor*, p. 2.

Suldo, S. Minch, D., & Hearon, B. (2014). Adolescent life satisfaction and personality characteristics: Investigating relationships using a five-factor model. *Journal of Happiness Studies*.

Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton.

Sulloway, F. J. (1979). *Freud, biologist of the mind: Beyond the psychoanalytic legend*. New York: Basic Books.

Sulloway, F. J. (1992). Reassessing Freud's case histories: The social nconstruction of psychoanalysis. In T. Gelfand & J. Kerr (Eds.), *Freud and the history of psychoanalysis* (pp. 153–192). Hillsdale, NJ: Analytic Press.

Sulloway, F. J. (1995). Birth order and evolutionary psychology: A meta-analytic overview. *Psychological Inquiry*, 6(1), 75–80. Sulloway, F. J. (2007). Birth order and intelligence. *Science*, 317,

Swanda, J.R. (1979). *Organizational Behavior: Systems and applications*. Sherman Oaks, CA: Alfred Publishing Co. Inc.

Trew & J. Kremer (Eds.), *Gender and psychology* (pp. 179– 191). New York: Oxford University Press.

Wallach, M.A. & Wallach, L. (1983). *Psychology's Sanction for Selfishness: The Error of Egoism in Theory and Therapy*. New York: Freeman, 520

Weimer, M. G. (1989). Who's doing the work? *The Teaching Professor*, 3 (2).

Weston, D. (1998). "The Scientific Legacy of Sigmund Freud: Toward a Psycho-Dynamically Informed Psychological Science". *Psychological Bulletin*, 124,490-499.

Winter D. G. John, O. P., Stewart, A. J., Klohen E. C., & Duncan, L. E. (1998). Traits and motives: Toward an integration of two traditions in personality research. *Psychological Review*, 105, 230-250.

Winter, D. G. (1991). Measuring personality at a distance: For scoring motives in running text. In A. J.

Wright, D. S. Taylor, A., Davies, D. R., Sluckin, W., Lee, S. G. M., & Reason, J. T. (1970). Introducing psychology.

KİŞİLİK TEORİLERİ VE BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

DR.UFUK YILMAZ

Bu Kitap Kültür ve Turizm
Bakanlığı E-Kitap yönetmeliğine
göre yasal olarak kayıtlanmış ve
ISBN sahip herhangi bir satışı
olmayan akademik amaçlı bir
kitaptır.

